

**Управління Верховного комісара
Організації Об'єднаних Націй
з прав людини**

**Доповідь про ситуацію з правами людини в Україні
15 червня 2014 р.**

**Цей текст представлений виключно для ознайомлення.
Це НЕОФІЦІЙНИЙ переклад оригінального документу,
написаного англійською мовою.**

ЗМІСТ

I. РЕЗЮМЕ	3
II. МЕТОДОЛОГІЯ	7
III. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ	7
A. Розслідування порушень прав людини, пов'язаних з протестами на Майдані Незалежності	7
B. Розслідування порушень прав людини, пов'язаних з насильством в Одесі 2 травня	10
C. Розслідування інших порушень прав людини	19
IV. ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ	20
A. Верховенство права	20
B. Свобода мирних зібрань	25
C. Свобода думки і слова	25
D. Права меншин	26
E. Політичні права	27
F. Внутрішньо переміщені особи	28
V. ОСОБЛИВІ ПРОБЛЕМИ В СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ НА СХОДІ УКРАЇНИ	31
A. Вплив ситуації з безпекою на права людини	31
B. Право на життя, свободу і особисту недоторканність	36
C. Свобода думки і слова	42
D. Свобода релігії та переконань	46
E. Економічні, соціальні та культурні права	46
VI. ОСОБЛИВІ ПРОБЛЕМИ В СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ У КРИМУ	54
A. Громадянські та політичні права жителів Криму	54
B. Економічні, соціальні та культурні права	60
C. Права корінних народів	62
VII. ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	62

I. РЕЗЮМЕ

1. Ця доповідь ґрунтується на висновках Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні (ММПЛУ) за період з 7 травня по 7 червня 2014 р. Вона є продовженням двох доповідей про ситуацію в сфері прав людини в Україні, випущених Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ ООН) 15 квітня та 16 травня 2014 р.
2. У звітному періоді ситуація з правами людини у Донецькій і Луганській областях продовжувала погіршуватися. «Референдум» 11 травня про «самоврядування», проведений самопроголошеними «Донецькою народною республікою» та «Луганською народною республікою», хоча і не мав сили за міжнародним правом, розглядався їхніми представниками як перший крок до створення «Новоросії». Крім того, озброєні групи продовжували фізично захоплювати більшість основних державних та адміністративних будівель у багатьох містах і селищах Донецької та Луганської областей, а також проголосили віртуальну «незалежність», однак надавати адміністративні послуги місцевому населенню продовжує держава.
3. Присутність озброєних людей і наявність зброї в Донецькій і Луганській областях збільшилася. Представники «Донецької народної республіки» визнали присутність в їхніх озброєних групах громадян Російської Федерації, в тому числі з Чечні та інших республік Північного Кавказу. У період після виборів ММПЛУ спостерігала, як у центрі Донецька серед білого дня їздили озброєні люди у вантажівках та броньованих автомобілях.
4. Ескалація злочинної діяльності, що призводить до порушень прав людини, більше не обмежується переслідуваннями журналістів, обраних представників, місцевих політиків, державних службовців та активістів громадянського суспільства. Викрадення, затримання, акти жорстокого поводження і тортур, вбивства озброєні групи скоюють вже по відношенню до більш широких верств населення двох східних регіонів, які зараз відзначені атмосферою залякування і, як наслідок, страху. Необхідно закликати озброєні групи припинити незаконну діяльність і скласти зброю.
5. Крім того, бойові дії стали більш регулярними і активними, оскільки Уряд намагається відновити мир і безпеку в східних областях - Донецькій і Луганській - шляхом проведення операцій по забезпеченню безпеки із залученням своїх збройних сил. Місцеві жителі районів, зачеплених бойовими діями, все більше потрапляють під перехресний вогонь з боку між українськими військовослужбовцями та озброєними групами, при цьому число вбитих і поранених жителів зростає, як і матеріальні збитки. ММПЛУ занепокоєна зростанням кількості повідомлень про примусові зникнення в результаті операцій із забезпечення безпеки. Уряд повинен проявляти ще більшу стриманість у застосуванні сили і забезпечити, щоб операції із забезпечення безпеки незмінно відповідали міжнародним нормам.
6. У результаті такого розвитку подій жителі Донецької та Луганської областей живуть у дуже небезпечних умовах, ускладнених соціальними і економічними труднощами. Повсякденне життя все більше і більше перетворюється на випробування. ММПЛУ вкрай стурбована тим, що поєднання зростання числа незаконних дій озброєних груп та активізації бойових дій між цими групами та українськими силами, викликає серйозну стурбованість щодо прав людини, в тому числі - і не тільки - про долю населення в цілому, особливо жінок і дітей, в

районах, що контролюються озброєними групами.

7. Станом на 6 червня управління соціального захисту населення областей України виявили понад 12700 внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Разом з тим, як вважають, фактичне число осіб, що втікали від насильства та бойових дій в Донецькій та Луганській областях, перевищує цю цифру і з кожним днем збільшується.
8. Свобода думки і слова, як і раніше під загрозою, особливо в східних регіонах, де журналісти стикаються з постійним залякуванням та погрозами їхній особистій недоторканності. Мова ненависті, особливо в соціальних мережах, як і раніше, провокує напруженість і поглиблює розкол між громадами.
9. Впровадження в Криму законодавства Російської Федерації, всупереч Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 68/262 і відповідним нормам міжнародного права, перешкоджає реалізації прав людини та основних свобод. У результаті виникла законодавча невизначеність, оскільки українське законодавство мало залишатися в силі до 1 січня 2015 року, однак від правових інститутів і правової бази вже вимагають відповідності положенням законодавства Російської Федерації.
10. Жителів Криму, відомих своєю «проукраїнською» позицією, залякують. ММПЛУ стурбована тим, що багато хто, можливо, стикається з усе більш сильною дискримінацією, особливо у таких сферах, як освіта та зайнятість. Лідери та активісти корінного кримськотатарського народу піддаються переслідуванням і обмеженням у здійсненні своїх культурних прав. За звітний період становище усіх жителів Криму погіршилося відносно їхнього права на свободу думки і слова, мирних зборів, асоціацій, релігії і переконань.
11. З 14 по 19 травня в Україні з візитом перебував Помічник Генерального секретаря ООН (ПГС) з прав людини Іван Шимонович. Під час своїх візитів до Києва, Донецька та Одеси він обговорив доповідь від 16 травня з Урядом, регіональними та місцевими представниками влади, Уповноваженим з прав людини, представниками громадянського суспільства та міжнародної спільноти. ПГС підкреслив важливість негайного виконання рекомендацій, викладених у доповіді УВКПЛ ООН, як засобу деескалації напруги, зокрема, напередодні президентських виборів.
12. Триває розслідування Генеральною прокуратурою України подій, що мали місце на Майдані Незалежності. 28 травня Київський суд виніс вирок двом співробітникам міліції, які піддали жорстокому поводженню учасника протестів на Майдані. 15 травня родичі загиблих на Майдані, незадоволені повільним, на їх думку, офіційним розслідуванням, створили ініціативну групу для проведення власного розслідування. ММПЛУ підтримує постійний контакт з Генеральною прокуратурою і підкреслює необхідність прозорості, повноти і своєчасності розслідування.
13. Відносно інцидентів, які мали місце 2 травня в Одесі, слід зазначити, що розпочато шість офіційних розслідувань. Головними органами, які проводять ці розслідування, є Міністерство внутрішніх справ (МВС) та Служба безпеки України (СБУ). ММПЛУ з жалем відзначає відсутність співпраці з нею з боку обох цих державних органів, особливо на центральному рівні, що не дозволяє ММПЛУ провести належну оцінку досягнутого прогресу. ММПЛУ підкреслює необхідність невідкладного і ретельного розслідування актів насильства, що мали місце 2 травня в Одесі. Необхідно відповісти на низку ключових питань, щоб забезпечити довіру до розслідування і гарантувати відповідальність та належний

правовий процес, а також дозволити громадам повністю прийняти результати такого розслідування. Серед таких питань - питання про поведінку міліції 2 травня: чому міліція і пожежна команда або не реагували, або реагували дуже повільно; що спричинило пожежу в Будинку профспілок; хто винен у вбивствах, скоєних у другій половині дня, і у вечірній пожежі; які вживаються заходи для гарантування правосуддя жертвам і належної правової процедури особам, які знаходяться під вартою у зв'язку з цими подіями. Крім того, Уряд повинен приділити особливу увагу забезпеченню того, щоб соціальні мережі не використовувалися для мови ненависті або провокування ненависті.

14. Головною подією у звітному періоді стали президентські вибори, що відбулися 25 травня 2014 р. У бюлетень для голосування був офіційно включений 21 кандидат. 3 червня Центральна виборча комісія (ЦВК) підтвердила, що Петро Порошенко переміг на виборах, набравши 54,7% голосів. У Донецькій і Луганській областях щодня протягом тижня, що передував виборам, здійснювалися напади, а в день виборів їх число збільшилося, зокрема, мало місце насильницьке блокування виборчих дільниць. Загальна особливість таких нападів полягала в тому, що представники «Донецької народної республіки» і «Луганської народної республіки» та озброєні люди входили в приміщення дільничних виборчих комісій, погрожували співробітникам, іноді б'ючи та (або) викрадаючи їх, при цьому часто забирали списки виборців, комп'ютери та офіційні документи. У деяких випадках приміщення виборчих комісій захоплювалися і блокувалися; іншим доводилося закриватися - або тому, що їх робота стала неможливою, або через те, що з міркувань безпеки співробітники боялися повернутися на робочі місця. Кілька нападів на дільничні виборчі комісії та виборчі дільниці було скоєно безпосередньо перед днем голосування і в цей день: озброєні люди увійшли на виборчі дільниці, змусили їх закрити та (або) знищили або викрали урни для голосування. Ці незаконні дії не дозволили багатьом жителям Донецької та Луганської областей скористатися своїм правом голосу.
15. Жителям Криму для голосування довелося їхати на материкову Україну. ММПЛУ спостерігала за ситуацією в Херсонській області, де зареєструвалося більшість кримських виборців, і спілкувалася з представниками кримських татар. Коли вони на автомобілі перетинали адміністративний кордон для участі у голосуванні, представники «сил самооборони», як повідомляється, реєстрували різні персональні дані, включаючи номерні знаки автомобілів та номери паспортів. ММПЛУ отримала інформацію про те, що багато кримських татар не поїхали голосувати через витрати на проїзд, занепокоєння щодо перетину адміністративного кордону і страх репресій з боку влади в Криму.
16. У звітному періоді Уряд України продовжив реалізацію Женевського заяви. 14 травня у Києві, 17 травня у Харкові та 21 травня у Миколаєві було проведено круглі столи з питань конституційної реформи, децентралізації, прав меншин і верховенства права. У цих заходах взяли участь колишні Президенти України Кравчук і Кучма, Прем'єр-міністр Яценюк, лідери політичних партій, представники бізнесу та організацій громадянського суспільства. У Харкові Прем'єр-міністр Яценюк заявив, що до Конституції слід внести зміни з метою надання спеціального статусу російській мові та мовам національних меншин.
17. 13 травня Верховна Рада прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України». Закон передбачає більш суворі санкції за

корупційні злочини, здійснені фізичними або юридичними особами.

18. 20 травня Верховна Рада Постановою № 1280-VII прийняла Меморандум злагоди і миру, проект якого був підготовлений в ході круглого столу національної єдності 17 травня в Харкові та обговорений 21 травня у Миколаєві. Цей документ, прийнятий 252 голосами (його підтримали усі депутати, окрім фракцій Комуністичної партії та «Свободи»), передбачає проведення комплексу конституційних реформ, включаючи децентралізацію влади і спеціальний статус російської мови; реформу судових і правоохоронних органів; прийняття закону про амністію учасників антиурядових протестів на сході, які складуть зброю, за винятком осіб, які вчинили тяжкі злочини проти життя і здоров'я людей. Парламент закликав усіх спільно працювати над захистом, побудовою та розвитком демократичної України, де будуть мирно співіснувати люди усіх національностей, віросповідань і політичних переконань.

II. МЕТОДОЛОГІЯ

19. Ця доповідь підготовлена ММПЛУ на основі інформації, зібраної в період з 7 травня по 7 червня 2014 р. Протягом цього періоду ММПЛУ продовжувала працювати відповідно до завдань, визначених у березні 2014 р., і за тією ж методологією, яка викладена у її другій місячній доповіді про ситуацію з правами людини в Україні, випущеній УВКПЛ ООН 16 травня. У цій доповіді не ставиться мета представити вичерпний звіт про всі проблеми з правами людини в Україні, які відстежувалися ММПЛУ у звітному періоді. Увага приділена тим порушенням і подіям, які становлять особливі проблеми з правами людини на даному етапі або демонструють тенденції до можливо більш довготривалих проблем з правами людини в країні.
20. ММПЛУ продовжує тісно співпрацювати з агенціями ООН в Україні. Місія висловлює подяку за підтримку і матеріали для доповіді, отримані від Офісу Координатора системи ООН в Україні, Департаменту з політичних питань (ДПП), Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКБ ООН), Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), Програми розвитку ООН (ПРООН), Всесвітньої продовольчої програми (ВПП), Фонду ООН в області народонаселення (ФН ООН), Управління ООН з наркотиків та злочинності (УНЗ ООНК), Міжнародної організації праці (МОП), Міжнародної організації з міграції (МОМ) та Управління з координації гуманітарних питань (УКГП).
21. ММПЛУ високо цінує тісне співробітництво з міжнародними та національними партнерами, включаючи, зокрема, Організацію з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ).

III. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

A. Розслідування порушень прав людини, пов'язаних з протестами на Майдані Незалежності

22. У зв'язку з розслідуваннями порушень прав людини, здійснених під час подій на Майдані, ведеться п'ять окремих проваджень: (1) Генеральною прокуратурою України спільно з МВС проводиться офіційне державне розслідування; (2) 26 грудня 2013 р. Верховною Радою України було створено тимчасову *«слідчу комісію з питань розслідування протиправних дій правоохоронних органів і*

окремих посадових осіб, посягань на права і свободи, життя і здоров'я громадян під час подій, пов'язаних з масовими акціями суспільно-політичного протесту, що відбувалися в Україні з 21 листопада 2013 р.»; (3) у грудні 2013 р. Генеральний секретар Ради Європи ініціював створення Міжнародної консультативної групи для нагляду за тим, щоб розслідування випадків насильства, що мали місце в Україні починаючи з листопада 2013 р., відповідало вимогам Європейської конвенції з прав людини та судовій практиці Європейського суду з прав людини; (4) 27 січня 2014 р. в Україні за ініціативою групи українських вчених у галузі права була створена Громадська комісія з розслідування та попередження порушень прав людини в Україні; (5) ініціативна група, що об'єднує з членів сімей осіб, які загинули на Майдані.

23. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини випустила Спеціальну доповідь про порушення прав і свобод людини під час подій, що відбулися в Україні з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року.

Силовий розгін протестувальників на Майдані 30 листопада 2013 р.

24. Як зазначалося у попередніх доповідях, жорстокий розгін протестувальників 30 листопада став першим випадком надмірного застосування сили проти мирних демонстрантів, який дав поштовх подальшим протестам.
25. 14 травня Печерський районний суд м. Києва відклав слухання справи Олександра Попова, колишнього Голови Київської міської державної адміністрації, та Володимира Сівковича, колишнього Заступника Секретаря Ради національної безпеки і оборони України, які підозрюються як особи, відповідальні за насильницький розгін протестувальників на Майдані в ніч на 30 листопада 2013 р. Слухання було заплановано після того, як Апеляційний суд м. Києва скасував рішення Печерського районного суду від 31 січня 2014 р. про амністію осіб, відповідальних за видачу наказу про придушення і розгін демонстрантів спецпідрозділом «Беркут», відповідно до закону від 19 грудня, який вже скасований.
26. Слухання, заплановане на 14 травня, в результаті відбулося 26 травня, але супроводжувалося інцидентом. Близько 15 членів «Самооборони Майдану» напали на Олександра Попова, коли він виходив із зали суду. Його облили водою, алкоголем і йодом та ображали. Співробітники міліції, що стояли поруч, не втручалися.
27. В ході наступного слухання, 5 червня, позивачі (які представляють жертв Майдану) подали клопотання про заміну судді, що розглядає справу. Клопотання було прийнято судом, що призвело до переносу слухань до прийняття рішення про заміну.

Кримінальне провадження у справах про вбивства 19-21 січня і 18-20 лютого 2014 р.

28. 19-21 січня 2014 р. у центрі Києва спалахнули запеклі сутички між міліцією та протестувальниками, які призвели до перших трьох жертв серед демонстрантів. 18-20 лютого число жертв значно зросло: сутички забрали життя десятків людей, переважно протестувальників.
29. Як і раніше наводяться різні цифри щодо кількості загиблих під час січневих та люневих протестів. За інформацією Генеральної прокуратури України, доведеною до відома ММПУ 27 травня, 76 протестувальників були вбиті в результаті застосування вогнепальної зброї на вулицях Грушевського та

Інститутській у ході збройних зіткнень. 21 травня Міністерство охорони здоров'я заявило, що під час протестів загинуло 106 демонстрантів. В інформації НУО «Євромайдан SOS», датованій 3 червня, згадується про 113 жертв серед протестувальників (109 у Києві та 4 в регіонах).

30. Мають також місце суперечності щодо числа жертв серед співробітників правоохоронних органів: за даними Генеральної прокуратури - 14, за даними Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради - 17, за даними НУО «Євромайдан SOS» - 20.
31. З метою розслідування усі факти вбивств протестувальників з вогнепальної зброї були об'єднані Генеральною прокуратурою в одну кримінальну справу. Станом на 24 квітня 2014 р. три співробітники «Беркуту» були заарештовані, їм було висунуто офіційне обвинувачення в умисному вбивстві за статтею 115 Кримінального кодексу. За останні півтора місяці стан справ не змінився. Вбивство співробітників правоохоронних органів розслідує окрема група Генеральної прокуратури. Станом на 6 червня підозрювані не встановлені.
32. 20 травня заступник начальника Київського міського управління МВС України Сергій Бойко заявив, що вся документація, яка стосується діяльності спецпідрозділу «Беркут» під час подій на Майдані, була знищена за наказом командира цього підрозділу в останні дні лютого 2014 р.
33. 5 червня ММПЛУ зустрілася з представником ініціативної групи, яка, за її заявами, представляє близько 320 родичів загиблих на Майдані. Група провела свою першу зустріч 15-16 травня і планує ініціювати незалежне розслідування вищезазначених подій, із залученням юристів та журналістів. Члени групи вважають свою ініціативу необхідною, тому що вони не задоволені проведеним розслідуванням. Група також планує зареєструвати НУО під назвою «Сім'я Майдан», що має намір також підтримувати сім'ї жертв Майдану.
34. 21 травня голова Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради щодо подій на Майдані повідомив, що двоє осіб, які брали участь у протестах, до цих пір вважаються зниклими безвісти. Виявлено одинадцять чоловік, підозрюваних у вбивствах демонстрантів, з яких троє арештовані, а вісім залишаються на волі, імовірно в Російській Федерації. Комісія прагне отримати повну і достовірну інформацію про порушення в період Майдану і направить зібрані докази до Генеральної прокуратури. Термін повноважень Комісії - один рік; свій звіт вона повинна представити парламенту не пізніше, ніж через шість місяців після її створення, тобто до 26 червня 2014 р.
35. Міжнародна консультативна група (МКГ) Ради Європи з нагляду за розслідуванням подій на Майдані провела дві робочих зустрічі в Страсбурзі - 9-11 квітня і 5-7 травня 2014 р. 16 травня вона випустила рекомендації для надання матеріалів неурядовими організаціями, встановивши термін подачі цих матеріалів 11 червня 2014 р. Група вирішила також звернутися до «певних органів» з проханням надати інформацію, головним чином відносно розслідування подій на Майдані. Перші засідання МКГ у Києві відбудуться в кінці червня 2014 р.

Катування та жорстоке поводження

36. 28 травня Печерський районний суд м. Києва виніс вирок двом співробітникам міліції за звинуваченням у зловживанні повноваженнями і насильстві, скоєному ними під час протестів на Майдані по відношенню до учасника протестів пана Гаврилюка. Останнього співробітники міліції роздягли догола на вулиці при мінусовій температурі і змусили стояти на снігу, насміхаючись над ним,

ображаючи і фотографуючи на мобільний телефон. Під час слухань відповідачі визнали себе винними. Один з них був засуджений до трьох років позбавлення волі з річним випробувальним терміном, а інші двоє - до двох років з річним випробувальним терміном.

В. Розслідування порушень прав людини, пов'язаних з насильством в Одесі 2 травня

Зведення подій

37. Наймасовіший окремо взятий випадок загибелі значної кількості людей в Україні після вбивств на Майдані мав місце в Одесі 2 травня 2014 р. Ці події відбулися в той же день, коли мав відбутися футбольний матч між командами «Металіст» (Харків) і «Чорноморець» (Одеса). 1 травня органи міліції зробили офіційну заяву, оголосивши, що зважаючи на можливі заворушення через футбольний матч, вулиці Одеси патрулюватимуть додатково 2000 співробітників міліції.
38. Рано вранці 2 травня з Харкова прибуло мінімум 600 футбольних уболівальників. Уболівальники обох команд відомі як рішучі прихильники єдності. Передматчевий мітинг «За єдину Україну», проведення якого було заплановано на 15.00 на Соборній площі, зібрав мінімум 2 тис. чол., у тому числі прихильників обох футбольних команд, активістів «Правого сектору», членів так званих підрозділів самооборони та інших прихильників єдності. ММПЛУ помітила, що прихильники «Правого сектору» та підрозділів самооборони були одягнені в шоломи і маски та озброєні щитами, сокирами, дерев'яними та металевими палицями, а деякі - вогнепальною зброєю. До 15.00 ММПЛУ помітила на Соборній площі 15 співробітників міліції, а недалеко від неї - два автобуси із співробітниками підрозділу з охорони громадського порядку.
39. Тим часом, ММПЛУ спостерігала, як приблизно на відстані 450 метрів від Соборної площі годинаю раніше зібралися активісти-прихильники федералізму, а саме близько 300 активістів «Одеської дружини» (радикального руху прихильників федералізму). За повідомленнями, вони мали намір перешкодити проведенню мітингу за єдність; у них були шоломи, щити, маски, сокири, дерев'яні та металеві палиці, а у деяких - вогнепальна зброя.
40. ММПЛУ відмітила, що присутність міліції була недостатньою та не адекватною вимогам контролю і забезпечення безпеки та протидії масовим заворушенням на марші «За єдину Україну» по дорозі до стадіону. ММПЛУ відзначила, що на місце подій прибула додаткова група співробітників міліції, однак вони не змогли зупинити жорстоку сутичку.
41. О 15.15 «Одеська дружина», «Народна дружина» та інші активісти, які підтримують федералізм підійшли до Соборної площі і почали провокувати учасників мітингу «За єдину Україну». Виникли сутички, які швидко переросли в масові заворушення, що тривали кілька годин, до 18:30. У цей період співробітники міліції та учасники заворушень з обох сторін отримали поранення. Шість осіб було вбито активістами з вогнепальної зброї.
42. ММПЛУ зазначила, що після зіткнень у центрі міста деякі прихильники федералізму намагались втекти з місця подій, а прихильники єдності почали переслідувати їх. Приблизно 60 прихильників федералізму сховалися у торговому центрі «Афіна», який весь цей день був закритий. Пізніше торговий центр «Афіна» оточили прихильники єдності. Туди прибули співробітники міліції з охорони громадського порядку (спеціального підрозділу «Сокіл»), які, як

повідомляється, вивезли 47 активістів-прихильників федералізму, при цьому випустивши жінок з торгового центру. Решта прихильників федералізму втекли від сутичок в наметовий табір на Куликовому полі, де у другій половині дня зібралося близько 200 прихильників федералізму (у тому числі усі їхні лідери).

43. Деякі політики-прихильники єдності закликали своїх прихильників йти маршем на Куликове поле. О 19:00 прихильники єдності пішли в цьому напрямку, позаду за ними слідували близько 60 співробітників спецпідрозділу міліції..
44. Лідери прихильників федералізму отримали повідомлення про те, що прихильники єдності йдуть у напрямку наметового містечка, і близько 18:00-18:30 вони вирішили сховатися у прилеглий будівлі Будинку профспілок.
45. О 19:30, коли прихильники єдності досягли Куликова поля, вони спалили усі намети прихильників федералізму. Після цього активісти-прихильники федералізму, що сховалися у Будинку профспілок, та активісти-прихильники єдності, за повідомленнями, почали кидати один в одного «коктейлі Молотова». За повідомленнями, з обох сторін було чути постріли з вогнепальної зброї. Близько 20:00 активісти-прихильники єдності увійшли в Будинку профспілок, де ховалися прихильники федералізму.
46. Увечері в Будинку профспілок спалахнула пожежа. О 19:43 ММПЛУ викликала пожежну бригаду, база якої розташована у 650 м від Будинку профспілок. За повідомленнями, бригада прибула через 40 хвилин після першого телефонного дзвінка про пожежу. За словами посадовців пожежної бригади, це було викликано тим, що міліція не створила безпечний і надійний периметр, який дозволив би пожежникам отримати вільний доступ до будівлі Будинку профспілок. Причина виникнення пожежі на даному етапі залишається невідомою.
47. Внаслідок пожежі, за офіційними даними, загинуло 42 людини: 32 (у тому числі 6 жінок) опинилися в пастці і не змогли вибратися з будівлі, а 10 (у тому числі одна жінка і один неповнолітній) загинули, вистрибнувши з вікон.
48. ММПЛУ отримала з джерел, що заслуговують на довіру інформацію про те, що деякі учасники подій-прихильники єдності били прихильників федералізму, які намагалися втекти з Будинку профспілок, тоді як інші намагалися їм допомогти.
49. З місця подій було доставлено 247 осіб, які потребували медичної допомоги: 27 - з вогнепальними пораненнями, 31 - з ножовими пораненнями, 26 - з опіками та отруєннями, викликаними горючими матеріалами, 163 - з травмами, нанесеними тупими предметами. З них 99 осіб було госпіталізовано, у тому числі 22 співробітника міліції, причому 35 - у важкому стані. За даними різних джерел, усі загиблі були громадянами України. Інших офіційних повідомлень про людей, зниклих у зв'язку з подіями 2 травня, немає. Семеро поранених поки перебувають у лікарні. ММПЛУ отримала інформацію, в якій стверджується, що багато осіб, які проходять лікування в лікарнях не назвали своє реальне ім'я та адресу. Більш того, деякі тяжкопоранені у вищезазначених жорстоких сутичках не звернулися до лікарні через страх перед відплатою.
50. Того ж вечора ММПЛУ повідомили, що на Куликовому полі присутне мінімальна кількість співробітників міліції. Навіть коли на місце подій прибули додаткові сили міліції з охорони громадського порядку, вони не перешкождали насильству, що відбувалося на Куликовому полі. Високопоставлені співробітники міліції сказали ММПЛУ, що причина цього полягає в тому, що вони не отримали офіційного наказу втрутитися.

Затримання

51. ММПЛУ відзначила незначні розбіжності у кількості заарештованих осіб, осіб, які утримуються під вартою або осіб, переведених під час актів насильства, що відбувалося 2 травня, і після нього. Обласна прокуратура та обласне управління внутрішніх справ дають різні цифри щодо цих подій. Наприклад, кількість заарештованих у центрі міста варіюється від 42 до 47, а заарештованих у Будинку профспілок - від 63 до 67.
52. Кримінальні справи порушено за такими статтями Кримінального кодексу України: 115 ч. 1 (умисне вбивство); 194 ч. 2 (умисне знищення або пошкодження майна); 294 ч. 2 (масові заворушення); 296 (хуліганство); 341 ч. 2 (захоплення державних або громадських будівель чи споруд); 345 (погроза або насильство щодо співробітника правоохоронних органів); 365 (перевищення влади або службових повноважень співробітником правоохоронного органу); 367 (службова недбалість).
53. 47 активістів-прихильників федералізму, що сховалися у торговому центрі «Афіна», були вивезені (нібито з міркувань захисту) спецпідрозділом міліції «Сокіл» та переведені у два відділення міліції за межами Одеси (в Овідіюполі та Білгород-Дністровському), де утримувалися під вартою протягом двох днів.
54. Протягом цих двох днів, проведених під вартою в міліції, затримані не отримували воду і їжу регулярно; їм також не забезпечувалася щоденна годинна прогулянка, передбачена внутрішніми нормативними актами МВС.
55. 4 травня усіх 47 затриманих перевели до Вінниці (424 км від Одеси). За інформацією, наданою ММПЛУ джерелами, що заслуговують на довіру, під час переїзду, що тривав 12 годин, вони не отримували ні їжі, ні води, і їм не дозволяли користуватися туалетом (їм доводилося мочитися у фургоні спецавтотранспорту для перевезення затриманих). Відповідно до внутрішніх нормативних актів України, затримані під час перевезення повинні отримувати їжу і воду.
56. 6 травня у Приморському районному суді м. Одеси були організовані відеослухання суду над активістами-прихильниками федералізму. Всі вони звинувачувалися за статтею 294 (масові заворушення) та (або) статтею 115 (умисне вбивство) Кримінального кодексу; в наступні дні деяким з них були висунуті додаткові звинувачення за статтями 194 ч. 2 (умисне знищення або пошкодження майна), статтею 296 (хуліганство), статтею 341 ч. 2 (захоплення державних або громадських будівель чи споруд) або статтею 345 (погроза або насильство щодо співробітника правоохоронних органів). За рішенням суду 14 з 47 заарештованих були поміщені у Вінницький слідчий ізолятор. Четверо з них після оскарження рішення були переведені під домашній арешт і, за повідомленнями, повернулися до Одеси. Станом на 10 червня 2014 р. 33 з 47 спочатку заарештованих осіб були поміщені під домашній арешт. Пізнього вечора 2 травня 67 осіб були заарештовані в Будинку профспілок та переведені в Одеське міське управління внутрішніх справ, де утримувалися під вартою протягом двох днів. 2 і 3 травня їм усім були пред'явлені звинувачення за статтею 115 (умисне вбивство) та (або) статтею 294 (масові заворушення) Кримінального кодексу. 4 травня о 17.00 Одеське міське управління внутрішніх справ піддалося штурму з боку родичів і друзів руху прихильників федералізму. За незрозумілих обставин усі 67 затриманих були «звільнені» міліцією.
57. Крім заарештованих 2 травня, МВС заарештувало ще мінімум чотирьох осіб. 6

травня був заарештований один з лідерів руху прихильників федералізму, якому пред'явлено звинувачення за статтею 294 Кримінального кодексу. Наразі він утримується в слідчому ізоляторі. 18 травня був заарештований активіст-прихильник єдності, якого звинуватили у стрільбі і нанесенні травм кільком людям, у тому числі співробітникам міліції, прихильникам федералізму і журналістам у центрі міста 2 травня. Спочатку його перевели до слідчого управління Одеського обласного управління внутрішніх справ, а потім до Києва. Він звинувачується за статтями 115 (вбивство) та 294 ч. 2 (масові заворушення) Кримінального кодексу. 21 травня Печерський районний суд м. Києва обрав йому запобіжний захід у вигляді домашнього арешту у м. Одеса.

58. З числа осіб, заарештованих у період з 2 травня по 3 червня у зв'язку з розслідуванням актів насильства 2 травня, 13 осіб перебувають у слідчих ізоляторах пенітенціарних установ (у Вінниці, Одесі чи Києві) за звинуваченням по одній або декількох статтях Кримінального кодексу: 115 ч. 1 (умисне вбивство); 194 ч. 2 (умисне знищення або пошкодження майна); 294 ч. 2 (масові заворушення); 296 (хуліганство); 341 ч. 2 (захоплення державних або громадських будівель чи споруд); 345 (погроза або насильство щодо співробітника правоохоронних органів).
59. Крім того, як повідомляється, 40 осіб поміщено під домашній арешт в Одесі за звинуваченням за такими статтями Кримінального кодексу: 115 ч. 1 (умисне вбивство); 194 ч. 2 (умисне знищення або пошкодження майна); 294 ч. 2 (масові заворушення); 296 (хуліганство); 341 ч. 2 (захоплення державних або громадських будівель чи споруд); 345 (погроза або насильство щодо співробітника правоохоронних органів).
60. Дві справи щодо активістів-прихильників єдності, підозрюваних у стрілянні та вбивстві людей в ході подій в Одесі 2 травня, були розглянуті Печерським районним судом м. Києва після арешту цих двох підозрюваних 18 і 26 травня. Обидва вони поміщені під домашній арешт; обидва обвинувачуються за статтею 294 Кримінального кодексу (масові заворушення), а один з них - також за статтею 115 (умисне вбивство).

Право на належну правову процедуру під час та після актів насильства 2 травня

61. ММПЛУ відвідала затриманих, що утримуються у слідчому ізоляторі в Одесі. Адміністрація Державної пенітенціарної служби повністю співпрацювала з ММПЛУ і надала доступ до декількох затриманих (у тому числі до однієї жінки), з якими були проведені приватні бесіди. Затримані не скаржилися на умови утримання під вартою і на ставлення у вищезгаданому слідчому ізоляторі. Вони підтвердили, що можуть зустрічатися зі своїми адвокатами без присутності сторонніх осіб.
62. ММПЛУ також зустрічалася з адвокатами, жертвами, свідками, затриманими та родичами з приводу актів насильства 2 травня. Крім того, Місія провела численні зустрічі зі співробітниками Секретаріату Уповноваженого з прав людини, а також з представниками правоохоронних органів, засобів масової інформації, місцевими політиками, посадовими особами та активістами. За допомогою проведеного моніторингу ММПЛУ виявила різні проблеми у сфері прав людини щодо проведених кримінальних розслідувань, деякі з які висвітлені нижче.

Своєчасне повідомлення причин арешту та звинувачень в терміновому порядку

63. 15 травня СБУ затримала ще п'ять осіб. Хоча затримання відбулося о 9.00,

офіційний час арешту вказано як 23.50, тобто на 12 годин пізніше. Відповідно до ч. 4 ст. 208 Кримінального процесуального кодексу України, «уповноважена посадова особа, яка здійснила затримання особи, зобов'язана негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється».

64. Крім того, процедура арешту, застосована в даному випадку, не відповідає статтям 9.2 та 9.3 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (МПГПП).
65. Аналогічним чином, вісім осіб, затриманих СБУ 27 травня на залізничному вокзалі Одеси, не були негайно повідомлені про причини арешту.

Право на справедливий суд

66. Правоохоронні органи вдавалися до незаконної практики з метою запобігання негайного доступу до захисника. Зокрема, під час процедур допиту в рамках кримінальних справ співробітники міліції і СБУ викликали окремих осіб як «свідків», а потім змінювали їхній статус на «підозрюваних» та (або) замінювали допит бесідою. Це порушувало право цих осіб на контакт і консультацію з адвокатом (передбачене ч. 4 ст. 208 Кримінального процесуального кодексу) і давало можливість «відкласти» офіційний час затримання.
67. Наприклад, вісім осіб, заарештованих СБУ на залізничному вокзалі Одеси, були доставлені в СБУ для так званої «бесіди». Їх не поінформували про їхні права щодо затримання, не надали можливість отримати правові консультації, а також не дозволили контактувати з адвокатами до та після допиту.
68. На підставі бесід із затриманими та їхніми родичами ММПЛУ помітила, що у системі державної безоплатної правової допомоги (створеній у зв'язку з новим Кримінальним процесуальним кодексом, прийнятим у листопаді 2012 р.) мають місце прогалини. Для захисту у суді осіб, заарештованих під час та після актів насильства 2 травня, система безоплатної правової допомоги не змогла забезпечити достатню кількість адвокатів.
69. Станом на 4 червня правовий статус 67 «затриманих», випущених 4 травня з Одеського міського управління внутрішніх справ, залишався незрозумілим. Через процедурні прогалини після їх передбачуваного незаконного звільнення (тобто без рішення суду) вони залишаються підозрюваними. Запобіжний захід не був застосований до них відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу.

Право на медичну допомогу

70. В Овідіопольському та Білгород-Дністровському управліннях внутрішніх справ тим із 47 затриманих, яким була потрібна медична допомога через хворобу, така допомога не була надана. Родичі затриманих, які утримуються під вартою у Вінницькому слідчому ізоляторі, також повідомили, що їхнім родичам не була надана медична допомога.

Персональні дані

70. У ММПЛУ викликає занепокоєння той факт, що 19 травня на офіційній прес-конференції МВС Заступником Міністра внутрішніх справ - начальником Головного слідчого управління, можливо, була порушена презумпція невинуватості, оскільки він розкрив персональні дані 12 затриманих. ММПЛУ нагадує владі про важливість дотримання міжнародних норм щодо презумпції невинуватості і заборони довільного втручання в особисте життя людини або

посягань на її честь і репутацію.

71. Крім того, 3 травня СБУ опублікувала прізвища та паспортні дані трьох громадян Російської Федерації, імовірно причетних до актів насильства, що мали місце 2 травня.

Законність арешту

72. 15 травня з 20.00 до 3.00 СБУ провела незаконний обшук квартири, без ордеру на обшук та без складання акту/протоколу обшуку. При цьому співробітники СБУ зламали двері і змусили сім'ю, включаючи дівчинку, лягти на підлогу. Жінка (дружина і мати) була заарештована і доставлена в управління СБУ. Наступного дня її перевели в Одеське управління внутрішніх справ. 17 травня Приморський районний суд виніс рішення про взяття її під варту за статтями 294 (масові заворушення) і 110 (посягання на територіальну цілісність і недоторканність України) Кримінального кодексу. Наразі вищезгадана жінка утримується під вартою в Одеському слідчому ізоляторі.

Підзвітність: інформація про розслідування подій в Одесі

73. Для вивчення подій, що мали місце 2 травня в Одесі, розпочато і проводиться шість офіційних розслідувань: 1) кримінальне розслідування МВС; 2) розслідування дій співробітників міліції Головним слідчим управлінням Генеральної прокуратури; 3) кримінальне розслідування передбачуваних злочинів державного рівня (включаючи діяння, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу), проведене СБУ; 4) розслідування, Уповноваженого з прав людини; 5) розслідування, Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради; 6) розслідування, комісією у складі представників громадськості під егідою губернатора. У ході свого травневого візиту ПГС Шимонович зустрівся із особами, які беруть участь у цих різних розслідуваннях.
74. Ці паралельні розслідування, що проводяться різними органами, створюють високий ризик браку комунікації між різними комісіями правоохоронних органів, що може вплинути на ефективність та цілісність вищезазначених кримінальних розслідувань. Крім того, як видається, серед громадян широко поширені побоювання щодо спроможності місцевих правоохоронних органів проводити незалежні і ретельні розслідування через політизацію подій 2 травня. Наступного дня після насильства колишній в.о. Президента звільнив кількох високопоставлених місцевих чиновників на підставі статей 364 (зловживання владою або службовим становищем) та 367 (службова недбалість) Кримінального кодексу. На місцевому рівні було призначено тимчасове керівництво і нові посадові особи: губернатор Одеської області, начальник обласного управління внутрішніх справ, начальник міського управління внутрішніх справ і прокурор області.

Урядова комісія з питань численної загибелі людей під час проукраїнських акцій та пожежі в Будинку профспілок

75. Пізно ввечері 2 травня Перший Віце-прем'єр-міністр Віталій Ярема був призначений головою Урядової комісії з питань численної загибелі людей під час проукраїнських акцій та пожежі у Будинку профспілок, яка відповідає за нагляд за розслідуванням, що проводиться правоохоронними органами на рівні Одеської області та м. Одеса. ММПЛУ звернулася з офіційним проханням про зустріч з цією комісією, однак станом на 7 червня 2014 р. відповіді не отримала.

Кримінальне розслідування, що проводиться слідчим управлінням МВС

76. 2 травня слідчим управлінням управління внутрішніх справ Одеської області було розпочато кримінальне розслідування. 6 травня обов'язки з проведення розслідування були передані Головному слідчому управлінню МВС у Києві (під керівництвом Заступника Міністра внутрішніх справ). Відповідно до закону процес розслідування має бути проведений за 60 днів. Слідчі з Києва, Одеси та інших регіонів співпрацюють у проведенні цього розслідування, яке розпочато за такими статтями Кримінального кодексу України: 115 ч. 1 (умисне вбивство); 194 ч. 2 (умисне знищення або пошкодження майна); 294 ч. 2 (масові заворушення); 296 (хуліганство); 341 ч. 2 (захоплення державних або громадських будівель чи споруд); 345 (погроза або насильство щодо співробітника правоохоронних органів).

Розслідування, проведене Головним слідчим управлінням Генеральної прокуратури стосовно належного виконання своїх обов'язків співробітниками міліції

77. 3 травня Одеська обласна прокуратура відкрила кримінальну справу стосовно чотирьох співробітників міліції за статтями 365 (перевищення влади або службових повноважень співробітником правоохоронного органу) і 367 (службова недбалість) Кримінального кодексу. 6 травня ця справа була передана в Головне слідче управління Генеральної прокуратури.
78. За інформацією, отриманою ММПЛУ з джерел, що заслуговують на довіру, обласне управління МВС не ввело в дію спеціальний тактичний план «Хвиля», який дозволив би використовувати спеціальні засоби і сили міліції і забезпечив би координацію дій усіх офіційних надзвичайних органів (наприклад, управління охорони здоров'я та управління з надзвичайних ситуацій).
79. Крім того, є повідомлення, що заслуговують на довіру про те, що під час насильства 2 травня усі високопосадовці обласного управління МВС та обласної прокуратури проводили нараду і були недоступні.
80. З того часу було порушено кілька кримінальних справ щодо високопоставлених посадових осіб і працівників міліції. Заступник начальника обласного управління МВС був поміщений під домашній арешт у зв'язку з подіями 2 травня і «визволенням» 4 травня 67 затриманих, яких утримували в управлінні внутрішніх справ м. Одеса. Його нинішнє місцезнаходження як і раніше невідоме, проте вважають, що він перебуває за межами України. 8 травня були затримані і доставлені до Києва начальник Одеського міського УВС, начальник ізолятора тимчасового утримання м. Одеса та черговий офіцер. 9 травня начальник Одеського міського УВС був звільнений під заставу. Начальник ізолятора тимчасового утримання м. Одеса та черговий офіцер також були звільнені під особисте зобов'язання не залишати межі України.

Кримінальне розслідування, що проводиться Службою безпеки України (СБУ)

81. У середині березня СБУ почала кримінальне розслідування по всій країні за статтями 109 (дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади) і 110 (посягання на територіальну цілісність і недоторканність України) Кримінального кодексу України відносно загроз національній безпеці та цілісності держави. Станом на 15 травня СБУ заарештувала кілька осіб в Одеській області. За даними неофіційних джерел ММПЛУ, за період з 2 травня по 3 червня 18 осіб були взяті СБУ під слідство і поміщені під варту в Одеський слідчий ізолятор.
82. 15 травня СБУ заарештувала п'ять осіб (чотирьох чоловіків та одну жінку), які імовірно виїжджали з Одеської області в Східну Україну з метою вступу в

озброєні групи. Жінка була поміщена під домашній арешт. Пізніше цього ж дня ще одна жінка-прихильниця федералізму, імовірно організатор цієї поїздки, була заарештована і поміщена в Одеський слідчий ізолятор. Наступного дня у зв'язку з цією ж справою була заарештована ще одна особа. Станом на 7 червня ММПЛУ не мала інформації про її місцезнаходження.

83. 27 травня вісьмох чоловіків заарештували на залізничному вокзалі м. Одеса в поїзді, який вирушав до Москви. За заявою СБУ, ці особи планували відвідати «воєнізовані тренування» у Москві, а потім вступити до лав озброєних груп на сході України. 29 травня Приморський районний суд розглянув пред'явлені усім їм звинувачення за статтею 109 (дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади) і 110 (посягання на територіальну цілісність і недоторканність України) Кримінального кодексу. Вони знаходяться під вартою в Одеському слідчому ізоляторі. Наступного дня у зв'язку з цією справою було заарештовано ще одну особу. Станом на 7 червня ММПЛУ не мала інформації про місцезнаходження вищезазначеної особи.
84. 28 травня троє чоловіків-членів НУО «Православне козацтво» були заарештовані в Одесі, а 31 травня Приморський районний суд розглянув пред'явлені їм звинувачення за статтями 109 і 110 Кримінального кодексу. На даний момент вони утримуються в Одеському слідчому ізоляторі.

Тимчасова слідча комісія Верховної Ради України з питань розслідування фактів загибелі громадян у містах Одесі, Маріуполі, а також в інших містах Донецької та Луганської областей України

85. 13 травня за пропозицією парламентаріїв, що представляють Одеську область, Верховна Рада України прийняла Постанову № 1264-IV «Про створення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування фактів загибелі громадян у містах Одесі, Маріуполі, а також в інших містах Донецької та Луганської областей України». Термін діяльності Комісії закінчується 15 червня, і до цього дня вона повинна представити Верховній Раді свій звіт.
86. Комісія повідомила ММПЛУ, що вона вже зібрала багато інформації про акти насильства 2 травня в Одесі, яку слід належним чином проаналізувати і обробити. За словами голови Комісії, її члени зустрічалися з посадовцями з Одеси, включаючи співробітників обласних управлінь СБУ та МВС, обласної прокуратури, з незалежними експертами, представниками НУО та підозрюваними, що перебувають під домашнім арештом. Він вважає, що багато хто до цих пір наляканий вищезазначеними подіями, а деякі бояться повідомляти важливу інформацію. Більше того, він підкреслив, що ситуація в Одесі ще не стабільна, тому важливо оптимізувати діяльність правоохоронних органів в процесі розслідування. За його словами, в рамках кримінального розслідування, проведеного МВС, виконано всього лише близько 7% необхідної роботи. Винні у одеських подіях ще не встановлені, причому деякі підозрювані були затримані на кілька днів, а потім звільнені судами. Судячи з інформації, зібраної Комісією, у місцевого населення виникає багато питань щодо того, чому ці події відбулися. Є також побоювання того, що місцеве населення учинить розправу над підозрюваними заради відновлення справедливості. Тому, за словами голови Комісії, вона активізувала контакти з представниками місцевих громад.

Розслідування, що проводиться Секретаріатом Уповноваженого з прав людини

87. Секретаріат Уповноваженого з прав людини ініціював проведення оцінки порушень прав людини правоохоронними органами під час актів насильства 2 травня в Одесі. Уповноважений і співробітники її Секретаріату кілька разів відвідали Одесу та отримали офіційні документи від усіх правоохоронних органів.

Комісія з розслідування актів насильства 2 травня

88. Ця комісія була створена під егідою голови Одеської обласної державної адміністрації (губернатора області). Комісія, до складу якої входять активісти громадянського суспільства, журналісти та експерти, проводить власне розслідування і має намір виконувати функцію громадського контролю за офіційним розслідуванням.
89. Члени комісії виконують свою роботу за допомогою відкритих джерел, не втручаючись в хід офіційного розслідування. Передбачено, що її висновки будуть оприлюднені лише за умови, що з їхнім змістом погодяться усі члени комісії. Перший офіційний брифінг комісії відбувся 30 травня.

Спеціальний штаб з надання допомоги після подій 2 травня

90. Після подій 2 травня колишній в.о. мера Одеси створив надзвичайний штаб, до якого увійшли представники різних підрозділів виконавчого комітету міської ради. Штаб надавав допомогу жертвам та їхнім родичам, зокрема, медичну допомогу, інформування та соціальні послуги. У ньому також функціонувала «гаряча лінія» з подій 2 травня. ММПЛУ підтримувала щоденний контакт з персоналом штабу щодо необхідних подальших заходів та отримання інформації про стан постраждалих, зокрема, щодо медичної допомоги та ведення списку оголошених зниклими безвісти. Станом на 7 червня єдиним функціонуючим підрозділом цього надзвичайного штабу залишилося управління соціального забезпечення.
91. Після актів насильства 2 травня ММПЛУ веде моніторинг кримінальних справ, відкритих Генеральною прокуратурою, МВС і СБУ.
92. У міру продовження розслідувань необхідно відповісти на низку ключових питань, щоб забезпечити довіру до розслідування та гарантувати підзвітність, належну правову процедуру, а також дати можливість населенню повністю прийняти результати такого розслідування. Зокрема, необхідно уточнити наступні питання:
- виявлення винних, які стріляли в учасників сутичок у другій половині дня;
 - дії міліції 2 травня - чому міліція і пожежна бригада або не реагували, або реагували дуже повільно, і хто віддав наказ про такі дії;
 - що відбулося у Будинку профспілок, і що викликало там пожежу;
 - що стало причиною смерті людей у Будинку профспілок;
 - виявлення винних в інцидентах і насильстві під час пожежі у Будинку профспілок;
 - необхідність гарантувати правосуддя жертвам та належної правової процедури затриманим.
92. ММПЛУ з жалем повідомляє про відсутність співпраці з боку МВС і СБУ на центральному рівні.
93. ММПЛУ ще раз підкреслює необхідність проведення негайних, ретельних і неупереджених розслідувань вищезазначених подій з тим, щоб забезпечити

підзвітність усіх осіб, які мають до них відношення і забезпечити відшкодування та компенсацію жертвам та їхнім сім'ям. Цей процес критично важливий для відновлення довіри людей до влади.

С. Розслідування інших порушень прав людини

94. ММПЛУ продовжує уважно стежити за розслідуванням порушень прав людини, які мали місце в березні 2014 р. в Харкові, включаючи «справу на Римарській» (сучка між проросійською організацією «Оплот» та проукраїнською організацією «Патріоти України» 13 березня). 7 травня було підтверджено, що справу передано з міліції до СБУ. Було розпочато розслідування щодо ролі міліції у цій справі, а також, під час нападу протестувальників на телеканал АТН 7 квітня. 5 червня заступник начальника обласного управління СБУ повідомив ММПЛУ, що розслідування «справи на Римарській» триває - є двоє підозрюваних, які перебувають у розшуку. Складний аспект розслідування полягає в тому, що в інциденті брало участь багато неповнолітніх, що вимагає додаткових заходів для забезпечення належної правової процедури.

IV. ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ

А. Верховенство права

95. Протягом звітнього періоду ММПЛУ відстежувала розвиток подій у сфері права і політики, що впливають на права людини і верховенство права. Це, зокрема, прийняття Меморандуму злагоди і миру за результатами національних круглих столів; внесення змін до законодавства про боротьбу з дискримінацією і корупцією та про становище біженців; події, пов'язані з амністією, люстрацією суддів, мовними правами, внутрішньо переміщеними особами (ВПО) з Криму, етнічною політикою, тортурами та жорстоким поводженням, засобами масової інформації та реформою правоохоронних органів.

Конституційна реформа

96. На виконання Розпорядження Кабінету Міністрів від 17 квітня 2014 р. було організовано проведення обговорення змін до Конституції України що пропонують децентралізацію влади на користь регіонів. Відповідно до Женевської заяви від 17 квітня, 14, 17 і 21 травня були проведені круглі столи національної єдності, організовані спільно Урядом України та ОБСЄ. На першому круглому столі в Києві східні регіони країни були представлені вкрай недостатньо - з офіційних осіб був присутній лише мер Донецька пан Лук'яненко (з Партії регіонів). Під час круглого столу в Харкові Прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк заявив, що до Конституції слід внести зміни з метою надання спеціального статусу російській мові та мовам національних меншин. Враховуючи, що на цей раз зі сходу України було більше представників, у тому числі місцеві парламентарії, були висловлені різні точки зору; разом з тим в ході дискусії виникло багато відмінностей у поглядах на подальші дії. Учасники круглого столу також підготували меморандум, що містить положення про єдність суспільства та про зміни до Конституції з посиленням ролі місцевих органів і децентралізацією державної влади.
97. 20 травня Постановою № 1280-VII Верховна Рада прийняла Меморандум злагоди і миру, проект якого був підготовлений в ході круглого столу національної єдності у Харкові. Цей документ передбачає проведення парламентом комплексу конституційних реформ, включаючи децентралізацію влади, спеціальний статус

російської мови, реформу судових і правоохоронних органів, а також прийняття закону про амністію учасників антиурядових протестів на сході, які складуть зброю, за винятком осіб, які вчинили тяжкі злочини проти життя і здоров'я людей. Парламент закликав усіх спільно працювати над захистом, побудовою та розвитком демократичної України, де будуть мирно співіснувати люди усіх національностей, віросповідань та політичних переконань.

Міжнародний кримінальний суд

98. 23 травня колишній в.о. Президента Олександр Турчинов звернувся до Конституційного Суду з проханням оцінити, чи буде Конституція України перешкоджати ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду (МКС). Цей документ був підписаний 20 січня 2000 року, 25 лютого 2014 р. Верховна Рада визнала юрисдикцію МКС щодо діянь, вчинених в Україні в період з 21 листопада 2013 р. по 22 лютого 2014 р. 9 квітня Україна повідомила Секретаря МКС про це рішення. 25 квітня Прокурор МКС оголосив про початок попереднього вивчення ситуації в Україні з метою встановлення, чи виконано усі передбачені законом вимоги для відкриття розслідування.
99. 15 травня депутат Верховної Ради України від Одеси Сергій Ківалов зареєстрував проект постанови, спрямованої на створення юридичних і організаційних умов для розгляду в МКС справ осіб, відповідальних за смерть десятків людей в Одесі 2 травня. Станом на 7 червня проект постанови ще не був розглянутий парламентом.

Крим

100. 5 червня Верховна Рада прийняла у першому читанні зміни до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України». Ці зміни покликані полегшити і прискорити процедуру реєстрації осіб, переміщених з Криму, особливо тих, хто бажає перереєструвати своє підприємство. Таким чином, внутрішньо переміщеним особам з Криму на території материкової України більше не потрібні інші документи, крім національного паспорта.

Амністія

101. За звітний період не було досягнуто реального прогресу в ухваленні закону про амністію щодо подій на сході країни. 18 квітня 2014 р. Кабінет Міністрів підготував проект Закону «Про недопущення переслідування і покарання осіб з приводу подій, що мали місце під час масових акцій громадянського протистояння, які почалися 22 лютого 2014 р.». Згідно з текстом законопроекту, від кримінальної відповідальності звільнялися б усі особи, що намагалися повалити законну владу, брали участь у масових заворушеннях, захоплювали адміністративні та громадські будівлі та порушували територіальну цілісність України, за умови, що ці особи добровільно припинять усі незаконні дії і не винні у скоєнні «особливо тяжких злочинів». Ще чотири так звані «закони про амністію» були зареєстровані в парламенті різними політичними партіями в період з 9 по 23 квітня. 6 травня був зареєстрований проект постанови, згідно з яким парламенту пропонувалося прийняти законопроект, поданий Кабінетом Міністрів, в якості основи для прийняття закону про амністію. У своїй інавгураційній промові 7 червня, Президент Порошенко запропонував амністувати протестувальників, «на чійх руках немає крові».

Дискримінація

102. 13 травня парламент ухвалив зміни до Закону «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Ці зміни забезпечують узгодження визначень прямої і непрямой дискримінації із зобов'язаннями України по Міжнародному Пакту про Громадянські та Політичні Права (МПГПП) та інших міжнародних документах у сфері прав людини. Вони включають, зокрема, заборонені підстави, перелічені у статті 2 (1) Пакту (крім «народження»). Слід зазначити, однак, що згадані зміни не забезпечують облік правової практики Комітету ООН з прав людини щодо запобігання дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації. Крім того, ці зміни передбачають кримінальну, цивільну та адміністративну відповідальність у разі дискримінації. Це - позитивні зміни, проте необхідно привести інші правові інструменти, насамперед Кримінальний кодекс, у відповідність цим анти-дискримінаційним змінам, щоб забезпечити ефективні засоби правового захисту жертв та сприяти посиленню запобігання дискримінації.

Боротьба з корупцією

103. 13 травня Верховна Рада прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України». Закон передбачає більш суворі санкції за корупційні злочини, скоєні фізичними або юридичними особами. Зокрема, у Кодексі про адміністративні правопорушення тепер передбачена відповідальність за надання завідомо неправдивих даних у декларації про майно, доходи та витрати. Закон також посилює захист осіб, що повідомили про корупцію, наприклад, передбачає створення анонімних телефонних ліній для таких повідомлень. Крім того, повинен бути введений зовнішній контроль над деклараціями про майно, доходи та витрати та фінансові зобов'язання. Ці зміни похвальні, проте ключ до боротьби з корупцією лежить у готовності усіх урядових установ до ефективної протидії цьому явищу та впровадженню антикорупційних норм. У цьому відношенні ММПЛУ нагадує, що у своїх заключних зауваженнях, прийнятих у травні 2014 р., Комітет ООН з економічних, соціальних і культурних прав закликав Україну «усвідомлення довести до відома політиків, депутатів парламенту, посадових осіб державних та місцевих органів влади, економічну та соціальну ціну корупції, а суддями, прокурорами та працівниками правоохоронних органів нагадати про необхідність забезпечення неухильного дотримання закону».

Катування та жорстоке поводження

101. 3 червня на прес-конференції Міністр юстиції оголосив про створення спеціального комітету з проведення позапланових перевірок пенітенціарних установ, який буде мати широкі повноваження щодо виявлення порушень прав людини та умов утримання ув'язнених. Комітет працюватиме на постійній основі та представлятиме щомісячні звіти. До його складу увійдуть представники Міністерства юстиції та представники громадянського суспільства.
102. Вітаючи цей крок, ММПЛУ відзначає, проте, що Уповноважений з прав людини визначений законом як національний превентивний механізм (НПМ) проти катувань відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань. Виходячи з цього, на Уповноваженого покладено обов'язки по відвідуванню місць позбавлення волі, із залученням представників громадянського суспільства, з метою попередження порушень прав людини щодо ув'язнених або з метою усунення таких порушень. Зважаючи на очевидну

схожість сфер компетенції вищезгаданого комітету та НПМ будуть потрібні належна координація та консультації між цими органами, щоб забезпечити дієвість зусиль по боротьбі проти катувань та жорстокого поводження.

Люстрація

103. 4 червня була створена Тимчасова спеціальна комісія з перевірки суддів, виходячи зі статті 3 Закону «Про відновлення довіри до судової влади в Україні», який набув чинності 10 травня. До складу Комісії входить по п'ять представників Верховного Суду, Верховної Ради та Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики. Юридичним і фізичним особам надається шестимісячний термін з дати оголошення про створення Комісії в газеті «Голос України» для подачі заяв про проведення перевірки суддів. Відкрита інформація про діяльність Тимчасової спеціальної комісії буде публікуватися на офіційному веб-сайті Вищої ради юстиції України. ММПЛУ ще раз підкреслює свою стурбованість тим, що негайне звільнення суддів Тимчасовою спеціальною комісією може поставити під загрозу здійснення правосуддя. Будь-які ініціативи з люстрації повинні здійснюватися з повним дотриманням основних прав людини зацікавлених осіб, зокрема, права на перегляд в індивідуальному порядку і право на оскарження.

Етнонаціональна політика

104. 4 червня Міністр культури заявив, що Кабінет Міністрів вирішив створити «Раду міжнаціональної злагоди» і заснувати посаду урядового уповноваженого з питань етнонаціональної політики. Цей чиновник, який ще не призначений, буде відповідати, як повідомляється, за реалізацію етнонаціональної політики, розробленої Урядом.

Мова

105. 4 червня у Верховну Раду був поданий проект Закону про офіційний статус російської мови в Україні. У законопроекті запропоновано надати «офіційний статус» російській мові, не обмежуючи положення української мови як державної. Крім того, пропонується забезпечити широке використання російської мови в державних установах, судах, навчальних закладах, засобах масової інформації, офіційних публікаціях законодавчих і нормативних актів, досудовому розслідуванні, рекламі та маркуванні товарів.

Засоби масової інформації

106. 4 червня Кабінет Міністрів дав вказівку Державному комітету телебачення і радіомовлення підготувати проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії інформаційній агресії іноземних держав». У розробці законопроекту також братимуть участь такі міністерства і відомства, як Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство фінансів, Міністерство юстиції, Міністерство закордонних справ, Міністерство внутрішніх справ, Служба безпеки України, Національна рада з телебачення і радіомовлення і Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. Ситуація отримала такий розвиток після того, як український суд у березні 2014 р. заборонив мовлення в Україні чотирьох російських телеканалів, а озброєні групи на сході країни перервали мовлення українських каналів.
107. ММПЛУ дотримується думки, що не заборона, а професійна журналістика та критичне мислення, є належною відповіддю на спроби перекручувати факти або маніпулювати фактами. Відповідно до статті 19 МПГПП, кожна людина повинна

мати право безперешкодно дотримуватися своїх думок і право на вільне вираження своєї думки; це право включає свободу шукати, одержувати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів.

Біженці

108. 13 травня парламент ухвалив зміни до закону про біженців, які розширюють поняття «додатковий захист», включивши до нього осіб, що рятуються від збройного конфлікту та інших серйозних порушень прав людини. Це забезпечує відповідність поняття «додатковий захист» міжнародним і європейським нормам.
109. ММПЛУ зазначає, що залишаються певні правові прогалини, які особливо впливають на якість належної правової процедури у справах про притулок і на умови прийому осіб, які шукають притулку. Якість прийняття рішень за клопотаннями про надання притулку також продовжує викликати занепокоєння, як і той факт, що державне фінансування питань, пов'язаних з притулком, недостатнє.

Воєнний стан

110. 3 червня колишній в.о. Президента Олександр Турчинов підписав Розпорядження № 936/2014 «Про вивчення питання введення воєнного стану в окремих місцевостях України». Згідно з розпорядженням, Секретарю Ради національної безпеки і оборони України доручається *«невідкладно опрацювати за участю Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України питання необхідності введення воєнного стану в Донецькій і Луганській областях, де проводиться антитерористична операція, для запобігання подальшого розвитку та припинення збройного конфлікту на території України, недопущення масової загибелі мирного населення та військовослужбовців і співробітників правоохоронних органів, забезпечення стабілізації ситуації та відновлення нормальної життєдіяльності в зазначених регіонах держави»*.

Реформа правоохоронного сектору

111. 4 червня Прем'єр-міністр Арсеній Яценюк доручив Кабінету Міністрів створити робочу групу для підготовки законодавства про реформування правоохоронної системи до 1 серпня 2014 року. Робочу групу очолить Перший Віце-прем'єр-міністр Віталій Ярема, який наголосив на необхідності розробки проектів законів про міліцію, службу безпеки та прокуратуру. Робочій групі будуть надавати допомогу експерти з Європейської Комісії та Польщі.
112. 5 червня парламент прийняв Закон «Про внесення змін до законів України про боротьбу з тероризмом». Закон передбачає визначення терміну «антитерористична операція» (АТО), повноваження учасників АТО та інші нововведення. Він також передбачає можливість «фізичного усунення терористів» в разі опору. Виступаючи на прес-конференції, колишній в.о. глави Адміністрації Президента України висловився на підтримку введення воєнного стану у Донецькій та Луганській областях, а також у прикордонних районах семи інших областей України.

В. Свобода мирних зібрань

113. Після подій 2 травня в Одесі, присутність міліції на мирних зібраннях в усіх великих містах України стала дуже помітною. Разом з тим, реальна чи передбачувана бездіяльність правоохоронних органів ще більше ускладнює завдання забезпечення порядку на таких заходах, як то демонстрації, мітинги і

підкети.

114. Наприклад, напередодні 9 травня (Дня перемоги) були посилені заходи безпеки, зокрема, на дорогах були встановлені численні блокпости, а в деяких містах були внесені зміни у програму святкування, щоб уникнути ситуацій, які могли б спровокувати безпорядки, наприклад, були скасовані паради. Публічні урочисті церемонії та мітинги пройшли у Києві, Харкові, Львові та багатьох містах Західної та Центральної України. У Донецьку мітинг, що зібрав 2000 осіб, пройшов мирно.
115. Разом з тим, існує необхідність прийняти законодавство, яке регулювало б проведення зборів відповідно до міжнародних норм, як раніше рекомендувала ММПЛУ.
116. Потребу у відповідному законодавстві ілюструє тенденція звернення місцевих адміністрацій до судів на предмет вживання заходів для запобігання проведення мирних зібрань. Наприклад, 4 червня Миколаївський районний адміністративний суд на вимогу міської ради вирішив заборонити до 30 червня усі мітинги, заплановані до проведення у центрі міста. Миколаївська міська рада звернулася за такою заборонаю після подій 2 червня, коли було потрібно втручання міліції для запобігання сутичок між учасниками двох мітингів, які проходили одночасно. Суд обґрунтував заборону, стверджуючи, що право на життя і здоров'я є більш важливим, ніж право на проведення мирних зібрань.

С. Свобода думки і слова

117. ММПЛУ, як і раніше, стурбована згортанням свободи думки і слова, включаючи переслідування, погрози і напади на журналістів, що працюють в Україні, переважно у східних регіонах (див. розділ С у главі V).
118. У звітному періоді по всій Україні було зареєстровано декілька окремих випадків перешкоджання роботі засобів масової інформації і нападів на журналістів.
119. 23 травня двом журналістам телеканалу Russia Today, що їхали в Україну для висвітлення виборів, було відмовлено у в'їзді в Одеському аеропорту. Прикордонники, як повідомляється, змусили їх купити зворотні квитки до Москви та вилетіти назад, не вказавши при цьому ніяких причин.
120. 25 травня і безпосередньо після виборів журналістам не давали знімати підрахунок голосів. ММПЛУ поінформована про такі випадки в Сумах, Дніпропетровську, Кременчуці (Полтавська обл.), Львові, Миколаєві, Ужгороді та Києві. Наскільки відомо ММПЛУ, жоден з цих випадків не привів до фізичного насильства або пошкодження апаратури.
121. 23 травня київський холдинг «Мультимедіа Інвест Груп» повідомив, що його рахунки заблоковані, а в будівлі, де він розташований, податкова міліція проводить обшук. Керівництво холдингу розглядає ці дії як тиск на його ЗМІ (газету і веб-сайт «Вести», телеканал UBR і радіостанцію «Радио Вести»), які піддають критиці дії Уряду.
122. Загалом події у східному і південному регіонах України та велика кількість жертв призвели до посилення риторики ненависті і зростання напруженості між протидіючими сторонами. Це особливо очевидно в соціальних медіа.

D. Права меншин

123. ММПЛУ регулярно проводить зустрічі з представниками різних меншин, що живуть в Україні. За звітний період у цьому відношенні істотних інцидентів і порушень прав людини зафіксовано не було.

Національні та етнічні меншини

124. Етнічні меншини в цілому говорять про позитивні відносини і атмосферу, яка сприяла здійсненню їх прав людини, у тому числі культурних прав. Деякі громади, зокрема, російська, висловили стурбованість відсутністю фінансових асигнувань на потреби етнічних меншин і бюрократичними перепонами з боку місцевої влади, наприклад, у відкритті нових шкіл, церков, газет тощо.
125. 20 травня на прес-конференції Йосип Зісельс, голова Асоціації єврейських організацій і громад України, підкреслив, що зростання антисемітизму в Україні не спостерігається. Він зазначив, що з 2007 року кількість антисемітських інцидентів у країні зменшується. Вказав, що за першу половину 2014 року до Ізраїлю емігрувало більше українських євреїв, ніж у попередньому році, пояснивши це соціально-економічним впливом ситуації у Криму та у східних регіонах.

Мовні права

126. Гарантії вільного користування рідною мовою у приватному та публічному житті без дискримінації продовжують займати одне з провідних місць у порядку денному суспільства. Закон «Про засади державної мовної політики» продовжує діяти (він передбачає введення «регіональної мови» залежно від етнічного складу населення). Уряд визнав, проте, що необхідний новий закон про мови, який відображав би широкий консенсус, а також очікування російськомовного населення. Робилися спроби внести зміни у відповідне законодавство, і був розроблений проект закону. Останній законопроект був поданий 4 червня; у ньому пропонується наділити російську мову «офіційним статусом» за допомогою її широкого використання у державних установах та офіційних документах (див. розділ D глави IV).
127. 30 травня Міністерство освіти і науки внесло зміни до рамкової програми навчання та навчальні плани для 5-9 класів середньої школи щодо вивчення мов меншин, таких як вірменської, болгарської, кримськотатарської, гагаузької, грецької, німецької, івриту, угорської, корейської, молдавської, польської, румунської, російської та словацької. Міністерство, крім того, значно збільшило кількість годин, передбачених для вивчення мови меншини в школах, де відповідна мова є робочою (зараз вона дорівнює кількості годин вивчення української мови).

Сексуальні меншини

128. ММПЛУ як і раніше отримує повідомлення від ЛГБТ-спільноти про відсутність толерантності та про щоденну дискримінацію за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, переважно у формі знущань у школах і вузах, складнощів у пошуку та (або) збереженні роботи, особливо якщо людина розкриває свою сексуальну орієнтацію і гендерну ідентичність, доступі до медичного обслуговування, особливо для трансгендерних людей, та фізичних нападів.
129. 7 травня Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ направив лист (№ 10-644/0/4-14) апеляційним судам з

прямою заборонаю дискримінації у сфері зайнятості за ознакою сексуальної орієнтації. Суд підкреслив, що при розгляді випадків дискримінації у сфері праці важливо враховувати діючий антидискримінаційний закон, який забороняє дискримінацію за будь-якою ознакою.

Е. Політичні права

Права людини у виборчому процесі

130. 25 травня населення України шляхом голосування обрало нового Президента з 21 кандидата. 3 червня Центральна виборча комісія (ЦВК) підтвердила, що перемогу на виборах отримав Петро Порошенко, який набрав 54,7% голосів.
131. Вибори пройшли в напружених політичних та економічних умовах, зокрема, в складній обстановці з точки зору безпеки, що обумовлено безперервними заворушеннями і насильством на сході України, де озброєні групи контролюють деякі райони, а Уряд проводить операції із забезпечення безпеки. Цей стан справ вплинув на загальну ситуацію з точки зору прав людини і серйозно впливав на ситуацію з виборами, при цьому також перешкоджаючи змістовному спостереженню.
132. Проте, явка виборців на виборах склала 60%, а влада проявила повну рішучість провести вибори відповідно до міжнародних зобов'язань та з дотриманням основних свобод на переважній більшості території країни. Процес голосування та підрахунку голосів відрізнявся прозорістю, незважаючи на великі черги на виборчих дільницях у деяких районах країни.
133. Незважаючи на зусилля органів з проведення виборів, спрямовані на забезпечення голосування на всій території країни, голосування не відбулося у 10 з 12 виборчих округах Луганської області та 14 з 22 Донецької області. Це було викликано незаконною діяльністю озброєних груп до та в день виборів, включаючи погрози життю і залякування співробітників виборчих органів, захоплення і знищення матеріалів для голосування, а також неможливістю доставки бюлетенів на виборчі дільниці через загальну небезпеку, що виникла в результаті діяльності вищезазначених груп (див. главу V). Більшість українських громадян, які проживають у цих регіонах, внаслідок цього були позбавлені свого права голосу. В інших регіонах, за повідомленнями, мали місце кілька окремих спроб зірвати голосування.
134. ММПЛУ відстежувала участь жителів Криму у президентських виборах. Були запроваджені спрощені процедури реєстрації для того, щоб жителі Криму та особи, які переселилися звідти в інші регіони, могли взяти участь у виборах. За даними ЦВК, 25 травня проголосувало 6000 мешканців Криму.

Політичні партії / свобода асоціації

135. 7 травня кілька політичних партій, у тому числі «Батьківщина», УДАР, «Свобода» та Радикальна партія Олега Ляшка, а також «Правий сектор», були ймовірно заборонені в Луганській області рішенням «народної ради». Крім того, Валерію Болотову, самопроголошеному «народному губернатору», «народна рада» надала «розширені повноваження».
136. 13 травня Окружний адміністративний суд Києва заборонив діяльність партії «Російський блок» - на тій підставі, що лідери партії закликали до повалення

конституційного ладу та порушення територіальної цілісності країни¹.

137. Як видається, збільшується тиск на Комуністичну партію України. 7 травня фракція Комуністичної партії у парламенті була видалена із закритого парламентського слухання (що було засуджено фракцією Партії регіонів), імовірно через «сепаратистські» заяви її лідера Петра Симоненка. Слухання, як повідомляється, стосувалося операцій із забезпечення безпеки на сході. Партія регіонів зазначила, що інформація про ці операції повинна бути оприлюднена.
138. 18 травня колишній в.о. Президента Олександр Турчинов доручив Міністерству юстиції вивчити документи, зібрані правоохоронними органами, щодо ймовірної незаконної та неконституційної діяльності Комуністичної партії України, спрямованої на порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив державної безпеки та незаконне захоплення державної влади. 19 травня Міністерство юстиції направило запит до Генеральної прокуратури та СБУ на предмет розслідування можливих злочинів керівництва Комуністичної партії України.

Ф. Внутрішньо переміщені особи

139. Станом на 6 червня управління соціального захисту населення областей України зареєстрували понад 12700 внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Разом з тим, як вважають, фактичне число людей, що тікали з Донецької та Луганської областей від насильства і бойових дій, перевищує цю цифру і з кожним днем збільшується. За різними оцінками, близько 64% ВПО - жінки, причому багато хто - з дітьми, в тому числі з малолітніми. ВПО проживають по всій території країни, а найбільш значна їх концентрація спостерігається у Києві та Львові.
140. З Криму, люди виїхали з різних причин. У більшості з них - економічні, професійні чи сімейні зв'язки в Україні, і вони не хочуть отримувати російське громадянство, що багато з них вважають вимушеним кроком для продовження нормального життя в Криму. Деякі кримські татари побоюються обмежень свого релігійного і культурного самовираження. Активісти і журналісти стикаються з переслідуваннями або побоюються їх.
141. Головні труднощі, з якими продовжують стикатися ВПО з Криму, стосуються таких аспектів, як відсутність тимчасового та постійного житла, доступ до соціальних виплат, медичних та освітніх послуг, доступ до рахунків і вкладів у банках, можливість продовження підприємницької діяльності, можливості зайнятості.
142. Незважаючи на докладені зусилля, деякі з цих питань, особливо щодо житла, дуже важко вирішити без системних змін та участі Уряду. ММПЛУ отримала інформацію про декілька випадків, коли ВПО довелося повернутися до Криму, оскільки їхні основні потреби неможливо було задовольнити в Україні.
143. Переміщення з Донецької та Луганської областей почалося напередодні «референдуму», який проводився в обох областях 11 травня. Бачачи насильство на вулицях, люди намагаються залишити райони, охоплені насильством, особливо Слов'янськ та Краматорськ. Збройні угруповання та зростання злочинності викликають страх.

¹ 15 квітня Міністерство юстиції подало позов про заборону діяльності політичних партій «Російський блок» та «Руська єдність» в Україні. Діяльність «Руської єдності» була заборонена 30 квітня. Згідно з українським законодавством, суд може заборонити діяльність політичної партії на вимогу, подану Міністерством юстиції.

144. ММПЛУ розмовляла з декількома ВПО зі східних областей, які повідомили, що, крім безладного насильства, відбуваються цілеспрямовані напади та залякування активістів і - все більшою мірою - на «звичайних» громадян, відомих своєю проукраїнською позицією. Місцеві НУО підтвердили, що, захоплюючи адміністративні будівлі, озброєні групи отримали доступ до персональних даних активістів, які брали участь у мітингах. Ці активісти та їхні родини, як повідомляють, піддаються погрозам та переслідуванням.
145. Одна з декількох опитаних активісток повідомила, що у зв'язку з погрозами їй довелося дев'ять днів жити у будинку друга без їжі, оскільки за її квартирою велося спостереження. Після цього інші активісти допомогли їй втекти та влаштуватися в іншому місті. Вона не має інформації про свою сім'ю і страждає безсонням та нападами тривоги.
146. Політичні активісти та журналісти стали відчувати тиск з боку озброєних груп, що підсилюють свої позиції в регіоні. Після «референдуму» та з активізацією насильства інші жителі регіону почали залишати свої будинки в районах, охоплених насильством, через незаконну діяльність озброєних груп та операції щодо забезпечення безпеки, особливо в районах Слов'янська і Краматорська. Багато осіб залишаються в східних регіонах у сільській місцевості, оскільки, як повідомляють ВПО, на блокпостах вони іноді піддаються нападам, якщо їх вважають такими, що залишають регіон у пошуках захисту..
147. Більшість міжнародних гуманітарних організацій з міркувань безпеки не мають доступу до людей, переміщених в межах Донецької та Луганської областей, тому допомога надається лише в дуже обмеженому обсязі. ВПО, що залишають східні області, як правило, займають стриману позицію, побоюючись розплати стосовно родичів, що залишилися вдома.
148. У можливостях держави щодо захисту ВПО є істотні прогалини. Центральна влада не випустила офіційні інструкції про те, як реєструвати громадян, переміщених з Донецької та Луганської областей, і надавати їм допомогу, в результаті чого в регіонах країни застосовується різна практика відношенні щодо цього питання. Система реєстрації ВПО знаходиться в зародковому стані, тому інформація про чисельність і характеристики ВПО та їхні потреби значною мірою відсутня. Як результат, реальне число переміщених осіб оцінити важко.
149. Регіональні органи влади чекають вказівок про фінансові асигнування на ВПО з Луганської та Донецької областей. Тимчасове житло, хоча й теоретично наявне, не може бути оплачене, тому строго нормується в багатьох регіонах. Як і раніше не вирішені деякі адміністративні питання, що не дає ВПО можливість відновити нормальне життя: багато хто не може отримати реєстрацію тимчасового проживання або зареєструвати підприємницьку діяльність, або, як у випадку ВПО з Криму, які не зареєстровані на материковій Україні, можуть виявити, що їм закритий доступ до їхніх особистих заощаджень на банківських рахунках у Криму.
150. ВПО з Донецької та Луганської областей повідомляють про те, що вони виїхали з цього регіону з мінімумом особистих речей, щоб приховати мету свого виїзду. Багато хто відзначає, що стали свідками насильства і переживають почуття страху. У десятках співбесід з УВКБ ООН, ВПО вказували на значне погіршення гуманітарної ситуації в районах, зачеплених насильством та операціями щодо забезпечення безпеки. У першу чергу їх хвилює безпека: як вони кажуть, люди ховаються у підвалах, щоб сховатися від бойових дій, стикаються з нападами на блокпостах, побоюються все більш поширених фактів викрадення, погроз і

7

вимагання. ВПО повідомляють УВКБ ООН і ММПЛУ про серйозні соціально-економічні наслідки конфлікту. У сімей закінчуються гроші, тому що працювати ніде, банки закриті, а пенсії не виплачуються. Комунальні служби, зокрема, служби електро- і водопостачання, працюють з перебоями. Таким чином, ВПО зі східних регіонів особливо уразливі. Надходять численні повідомлення про те, що тисячі людей бажають виїхати з районів, зачеплених насильством та операціями щодо забезпечення безпеки, як тільки можна буде безпечно пересуватися.

151. У багатьох ВПО виснажені усі ресурси. Спочатку їх прихистили друзі, родичі і навіть великодушні незнайомці, знайдені в соціальних мережах, але зараз вони відчують необхідність виїхати з цих тимчасових притулків, оскільки вони переповнені, а у гостинності є свої межі. Без достатньої підтримки, яка дозволить знайти роботу і житло, ВПО, за їхніми словами, все більше розчаровуються, а гуманітарні потреби зростають. ВПО все активніше намагаються самоорганізуватися в НУО, щоб допомагати один одному, що помітно на прикладі організацій «Крим SOS», «Схід SOS» та «Єдиний координаційний центр Донбасу». 23 травня ММПЛУ відвідала першу всеукраїнську зустріч, організовану ініціативною групою ВПО з Криму, щоб привернути увагу Уряду і місцевої влади до проблем, з якими зіткнулися ВПО та виробити спільні рішення для їх вирішення.

V. ОСОБЛИВІ ПРОБЛЕМИ В СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ НА СХОДІ УКРАЇНИ

A. Вплив ситуації з безпекою на права людини

Погіршення ситуації з безпекою

152. Звітний період був відзначений значним погіршенням ситуації з безпекою на сході України. ММПЛУ отримала повідомлення, що заслуговують на довіру, які ілюструють поширення таких явищ, як викрадення людей, довільні затримання, жорстоке поводження та пограбування, а також захоплення громадських та адміністративних будівель (з певними коливаннями, оскільки деякі будівлі повертаються під контроль українських військовослужбовців та правоохоронних органів, а деякі потім знову захоплюються озброєними групами). Період після президентських виборів можна охарактеризувати як посилення бойових дій на сході України, інтенсивність яких варіюється.
153. Регулярність та активізація зіткнень між озброєними групами та українськими збройними силами викликає серйозне занепокоєння щодо прав людини, у тому числі - і не тільки: відносно долі осіб, що не беруть участі у бойових діях, особливо дітей; необхідності та пропорційності застосування сили; масштабних руйнувань, які лише посилюють соціально-економічні труднощі; загальної неповаги до міжнародного гуманітарного права у випадках, коли і де воно є застосовним до вищезазначених дій.
154. У Донецькій і Луганській областях поширилися насильство і беззаконня. Отримавши доступ до складів зброї, у тому числі в будівлі СБУ, озброєні групи стали поширювати насильство ще більшою мірою. Ці групи здійснюють викрадення людей, що не брали участі у бойових діях, і супутні цьому діяння, як то довільні затримання, пограбування та вбивства людей, що не брали участі у бойових діях, а також інші дії, які порушують міжнародне право. Крім того, є повідомлення про поводження з жертвами, що принижує гідність, безладну стрілянину та провокації, особливо біля українсько-російського кордону. Напади

все частіше відбуваються на звичайних людей, які не беруть участі у бойових діях.

155. У Донецькій і Луганській областях проводяться операції Уряду щодо забезпечення безпеки, при цьому основна концентрація військовослужбовців та сил Національної гвардії спостерігається навколо Слов'янська. Завдяки перевазі у людській силі та військовій техніці, українські збройні сили взяли під контроль в'їзди в міста, встановивши для цього декілька ліній блокпостів.
156. У сутичках між озброєними групами та українськими військовослужбовцями також брали участь різні батальйони територіальної оборони під командуванням МВС.
157. ММПЛУ відзначила збільшення числа озброєних людей, що їздять по Донецьку серед білого дня у вантажівках та броньованих автомобілях. Вперше члени ММПЛУ були зупинені, коли їхали на автомобілі по Донецьку, озброєними людьми, які вимагали пред'явити посвідчення особи.
158. Ситуація у цих двох областях ускладнилася, оскільки деякі з діючих там озброєних груп, за повідомленнями, вийшли з-під контролю і впливу самопроголошених республік та їхніх лідерів. Прикладом цього можуть бути, як повідомляється, озброєні групи в районі навколо міста Горлівка Донецької області та озброєні групи, що діють у прикордонній зоні Луганської області поблизу кордону з Російською Федерацією. Більш того, в «офіційному» ЗМІ «Донецької народної республіки» Anna News діючий у Слов'янську командир Ігор Гіркін (Стрелков) згадав про «кримінальні групи», що діють у цих областях, і про те, що «Донецькій народній республіці» не вистачає добровольців.
159. Незалежно від достовірності цієї інформації, таке розповсюдження озброєних груп, безсумнівно, посилило загрозу для безпеки населення, ще більш ускладнюючи завдання забезпечення верховенства права та відповідальності за скоєні численні незаконні діяння. «Донецька народна республіка» повідомила про присутність у своїх рядах громадян Російської Федерації, у тому числі з Чечні та інших республік Північного Кавказу. Вступати до лав озброєних груп було запропоновано і жінкам, зокрема, 17 травня було поширено відео-звернення Ігоря Гіркина (Стрелкова), у якому він закликав жінок Донецької області вступати у бойові підрозділи.

«Референдум» про «самоврядування», проведений у Донецькій і Луганській областях 11 травня

160. 11 травня у Донецькій і Луганській областях був проведений «референдум» про «самоврядування», який, по-перше, не відповідав Конституції України, а по-друге, не мав сили за міжнародним правом. Учасникам було поставлене таке запитання: «Чи підтримуєте Ви Акт про державну самостійність Донецької Народної Республіки / Луганської Народної Республіки»? Уряд України оголосив цей «референдум» незаконним.
161. З отриманих повідомлень видно, що кількість виборчих дільниць у двох областях була обмежена. Офіційний реєстр виборців Центральної виборчої комісії для даного голосування не використовувався. Засоби масової інформації та журналісти, які спостерігали за «референдумом», повідомили про низку порушень (наприклад, заповнення однією людиною кількох бюлетенів, багаторазове голосування, голосування без документів).

162. Після «референдуму» 11 травня рівень насильства з боку озброєних груп підвищився. У той же час було сформовано новий «уряд», і російський громадянин Олександр Бородай був висунутий на посаду «прем'єр-міністра» «Донецької народної республіки». Українським військам було запропоновано залишити даний регіон.

Жертви внаслідок посилення бойових дій на тлі прагнення Уряду відновити контроль над територією

165. Повідомлення свідчать про те, що протягом останнього місяця напади і бойові дії посилюються, а число людських жертв при цьому зростає. Бойові дії як і раніше зосереджені у північній частині Донецької області та в прикордонних і південних районах Луганської області. У Харківській області один український військовослужбовець був убитий із засідки поблизу м. Ізюм, на кордоні з Донецькою областю, який служить базою для операцій українських сил із забезпечення безпеки.
166. 3 червня Генеральний прокурор Олег Махніцький заявив, що з початку операцій Уряду щодо забезпечення безпеки для відновлення контролю над східними регіонами (14 квітня) загинула 181 особа. З них 59 - українські військовослужбовці, решта, за повідомленнями, - жителі. У результаті цих операцій щодо забезпечення безпеки у Донецькій і Луганській областях 293 людини поранено. Ці цифри значно більші, ніж 14 травня, коли Генеральний прокурор повідомив про 68 загиблих (військовослужбовців і жителів).
167. ММПЛУ намагається перевірити ці твердження і отримати розукрупнені дані про жертви та винуватців. Отримати ці дані, проте, складно через або відсутність інформації, або наявність суперечливих відомостей.
168. 13 травня український військовий підрозділ потрапив у засідку поблизу Краматорська, в результаті чого семеро українських військовослужбовців загинули. 22 травня, 17 українських військовослужбовців загинули та 31 особа отримала поранення недалеко від Волновахи (на південь від Донецька); у той же день ще один солдат був убитий і двоє поранені в результаті нападу озброєних осіб на колону військових автомобілів поблизу Рубіжного (Луганська область). 23 травня батальйон територіальної оборони «Донбас» потрапив у засідку і був атакований озброєною групою, імовірно контрольованою Ігорем Безлером, недалеко від м. Горлівка, поблизу Донецька. Групою Безлера було поранено та захоплено дев'ятеро військовослужбовців, один з яких, за повідомленнями, був убитий. 29 травня поблизу Слов'янська був збитий український військовий вертоліт, в результаті чого загинуло 12 військовослужбовців, що знаходилися на борту, у тому числі генерал.
169. 26 травня спалахнув бій за контроль над Донецьким аеропортом між озброєними групами та українськими військовослужбовцями. Українська сторона використовувала проти озброєних груп військові літаки та вертольоти, і в результаті відновила контроль над аеропортом. Термінал і злітно-посадкова смуга в результаті бомбардування були зруйновані. За словами Міністра внутрішніх справ, втрат серед українських військовослужбовців не було, тоді як в озброєних групах, за даними різних джерел, налічується більше 50 загиблих, з яких мінімум 31 доброволець, як повідомляють, прибув з Російської Федерації, у тому числі з Чечні та інших республік Північного Кавказу. З числа загиблих, 30 тіл членів озброєних груп не були затребувані.
170. Під час бою у Донецькому аеропорту 26 травня, мер Донецька закликав

населення міста не виходити з квартир без крайньої необхідності. Тим не менше, серед жителів все одно були жертви. Зокрема, снарядом була вбита жінка, що стояла на автобусній зупинці. В результаті атакуючого вибуху поряд з дитячою лікарнею загинув чоловік, а ще шість осіб були поранені, у тому числі семирічний хлопчик, що знаходився вдома. За цим фактом було відкрито кримінальну справу за статтею 258 ч. 3 Кримінального кодексу України (терористичний акт, що призвів до загибелі людини).

171. 2 червня в захопленій будівлі Луганської обласної державної адміністрації пролунав вибух невідомого характеру. За різними джерелами, він був викликаний або невдалою спробою місцевих озброєних груп збити український винищувач, або бомбардуванням захопленої будівлі українським літаком. За повідомленнями, в результаті обстрілу було вбито семеро людей, що знаходилися у захопленій будівлі та поряд з нею, у тому числі «міністра охорони здоров'я» «Луганської народної республіки» Наталію Архипову.
172. 3 червня після запеклих боїв, Національна гвардія України взяла під контроль м. Красний Лиман (20 км на північний захід від Слов'янська). При цьому була сильно пошкоджена (як повідомляють, у результаті артилерійського обстрілу) міська лікарня, і більшість її пацієнтів було евакуйовано у підвал лікарні. Двоє цивільних осіб загинуло. Був важко поранений головний хірург лікарні, а 4 червня він помер.
173. ВПО зі Слов'янська описали ММПЛУ ситуацію, в якій вони перебували останні тижні. За їхніми твердженнями, українські військово-повітряні сили обстрілювали місто і піддали артобстрілу дитячий садок. Вони повідомили також, що протягом двох місяців не отримують жодних соціальних виплат. Деякі з них залишили вдома чоловіків та (або) батьків, дідусів і бабусь. Кілька активістів Червоного Хреста забезпечують роботу «гарячої лінії», яка обслуговує ВПО або осіб, які вважаються такими, що залишили райони, постраждали від бойових дій. Перевезення людей, що прибувають на блокпости, організоване переважно активістами «Автомайдану». Центри прийому ВПО організували надання їм первинної допомоги, у тому числі психосоціальної.

Розширення прогалини у захисті та занепад верховенства права

174. Через присутність озброєних груп у захоплених урядових будівлях і на блокпостах, які переходять з рук в руки від вищезазначених груп до українських підрозділів, задіяних в операціях із забезпечення безпеки, права людини жителів північної частини Донецької області і деяких частин Луганської області піддаються загрози.
175. Із зникненням безпеки, верховенства права та належного управління розширюється прогалина у захисті. Озброєні групи фізично займають ключові громадські та адміністративні будівлі у багатьох містах і селищах Донецької та Луганської областей та проголосили віртуальну «незалежність». При цьому, однак, вони не виконують жодних управлінських обов'язків. Крім того, атмосфера страху і залякування, особливо після викрадень і вбивств депутатів міськради та державних службовців, утримує багатьох місцевих посадових осіб від виходу на роботу.
176. Особливе побоювання викликає занепад верховенства права і обмежена здатність Уряду захищати жителів від актів насильства, що постійно посилюються. Мішенню багатьох нападів і викрадень озброєними групами є журналісти, обрані представники та активісти громадянського суспільства. Зростає також кількість

збройних пограбувань і стрільби по жителях.

177. Складність надання державних послуг впливає на повсякденне життя мешканців цих областей, зокрема: порушена робота громадського транспорту (аеропорти як і раніше закриті, а діяльність залізничних служб порушена); на дорогах встановлено численні блокпости; немає доступу до грошових коштів через банки; як раніше повідомлялося, школи і дитячі сади постійно закривалися ще до літніх канікул, які почалися з червня. Обласна влада намагалися вжити необхідних заходів, щоб місцеві жителі могли продовжувати жити звичним повсякденним життям. У таких великих містах, як Донецьк і Луганськ, і в менш зачепленій конфліктом південній частині Донецької області така можливість зберігається, але у північній частині Донецької області це проблематично. Як наслідок, надходять повідомлення про збільшення числа людей, що залишають цей регіон, зокрема, район Слов'янська; особливо це стосується жінок з дітьми (див. розділ В глави V).
178. У головних містах відбулася низка мітингів як на підтримку самопроголошених республік, так і проти них. 13 травня сотні місцевих жителів Луганської області направили петицію Уряду України, заявивши, що не визнають результати «референдуму», і зажадали більш попереджувальних та ефективних дій, щоб звільнити область від «терористів, які не дозволяють нам жити у мирі», та приділення більш пильної уваги сподіванням населення.
179. За інформацією НУО, за тиждень перед «референдумом» 11 травня в Донецьку всього за два дні було, за повідомленнями, на продаж було виставлено понад 500 квартир, оскільки люди шукали кошти на виїзд. З того часу кожен день регіон залишає в середньому 20 сімей.

Президентські вибори

180. Після «референдуму» представники «Донецької народної республіки» відкрито заявили про свій намір перешкодити проведенню президентських виборів, запланованих на 25 травня. Посилилися фізичні спроби зірвати вибори у цих двох областях; зокрема, повідомлялося про напади на виборчі комісії. Як результат, ЦВК заявила, що у 24 округах Донецької та Луганської областей вибори були зірвані через незаконні дії озброєних груп і прихильників самопроголошених «народних республік». За офіційними даними ЦВК, 82% виборців у Донецькій області та 88% - у Луганській були цим позбавлені свого права голосу. Вибори мерів, заплановані в Антрациті, Лисичанську та Северодонецьку Луганської області, також довелося скасувати зважаючи на таку незаконну діяльність.
181. Напади на окружні виборчі комісії (ОВК) та на дільничні виборчі комісії (ДВК) здійснювалися за схожою моделлю. Озброєна група з 5-15 осіб, що представляла «Донецьку народну республіку», входила до приміщення комісії або виборчої дільниці. Заявивши, що президентські вибори незаконні, вони забирали офісну техніку, протоколи і печатки ОВК/ДВК. Як правило, вони затримували голову комісії на кілька годин, а у деяких випадках і на кілька днів, піддаючи людей допитам, а іноді, за повідомленнями, жорсткому поводженню і катуванням.
182. 13 травня представники «Донецької народної республіки», як повідомляється, увійшли до приміщення ОВК в Горлівці, вимагали віддати документи та офісну техніку і наказали співробітникам залишити приміщення. Співробітники комісії відмовилися. Дві години по тому ці особи повернулися, озброєні бейсбольними битами. Співробітники пішли, захопивши найважливіші документи та офіційні

- печатки. Аналогічний інцидент стався в ОВК в Старобешеве (Луганська область) 14 травня. Членам ОВК наказали залишити будівлю, погрожуючи розправитися з їхніми сім'ями, якщо вони повернуться.
183. 7 травня невідомі групи осіб увірвалися до ОВК в Куйбишевському районі та викрали обладнання з виборчою інформацією. Прибувши на місце події, міліція не втручалася. Серед інших прикладів нападів озброєних груп на ОВК та ТВК - інциденти в Артемівську, Донецьку та Металісті (поруч з Амвросіївкою) 20, 21 і 25 травня.
184. Члени виборчих комісій також піддавалися нападам, багато з них були викрадені та поміщені під варту. 9 травня озброєна група викрала члена ОВК в Краматорську. Його відвезли в захоплену будівлю міськради та, допитавши, відпустили. 20 травня член ДВК у Маріуполі був затриманий озброєними людьми, побитий, а потім відпущений.
185. Серед сутичок навколо виборчого процесу - інцидент 25 травня, коли група озброєних представників «Луганської народної республіки», за повідомленнями, напала на приміщення ДВК у Новоайдарському (Луганська область) і викрала бюлетені для голосування. Українські солдати почали переслідувати цю групу. Почалася запекла сутичка, в ході якої два члени озброєної групи, за повідомленнями, були вбиті, а троє військовослужбовців української армії поранені. Українські військовослужбовці при цьому затримали 14 осіб. За іншими повідомленнями, троє було поранено, а одна людина вбита.
186. У день виборів п'ятьох членів окружної комісії з Донецька було затримано озброєними людьми і доставлено в будівлю СБУ. Після спілкування ММПУ з представниками «Донецької народної республіки» у захопленій будівлі СБУ згадані особи на наступний день були звільнені.
187. Такі напади не дозволяли ОВК та ДВК продовжувати підготовку до президентських виборів, що призвело до повсюдних обмежень у реалізації права голосу в Східній Україні, насамперед у Донецькій і Луганській областях.
188. 26 травня «спікер» «Донецької народної республіки» Денис Пушилін оголосив, що візит новообраного Президента Петра Порошенка на Донбас «підігріє» обстановку в Донецькій області та що діалог можливий лише за посередництва Російської Федерації. За його словами, «Донецька народна республіка» оголосила «військовий стан» на «своєї» території і в деяких районах може бути введена комендантська година.

В. Право на життя, свободу і особисту недоторканність

189. Як повідомило МВС, 9 травня близько 60 осіб, озброєних автоматичною зброєю, штурмом захопили будівлю Маріупольського міського управління внутрішніх справ. Сили, задіяні в операціях із забезпечення безпеки, зокрема, Національна гвардія, спеціальний підрозділ «Азов», спеціальний підрозділ «Дніпро» та збройні сили України, спробували відбити будівлю. У результаті дев'ять осіб було вбито, а багатьох було поранено, переважно мирних жителів.
190. Невстановлені озброєні особи, за повідомленнями, почали вести вогонь з другого поверху будівлі, а українські сили відкрили вогонь у відповідь. Як повідомляють, військовослужбовці Національної гвардії, які перебували зовні, почали стріляти по будівлі з кулеметів та ручних протитанкових гранатометів. У результаті в будівлі спалахнула пожежа. Прибула пожежна бригада. Особи, які перебували в

будівлі, почали вибігати звідти і розсіюватися по місту.

191. На початку другої половини дня спеціальний підрозділ «Азов», відходячи, зіткнувся з місцевими проросійськими демонстрантами, які, як повідомляється, спробували його зупинити. Члени підрозділу «Азов», як повідомляється, зробили попереджувальні постріли, спочатку в повітря, а потім по ногах демонстрантів. ММПЛУ перевіряє цю інформацію.
192. Після того, як збройні сили залишили військову базу в Маріуполі, вона була розграбована проросійськими активістами, які ймовірно забрали невідому кількість зброї, боєприпасів та два броньованих автомобілі. Українські сили безпеки та правоохоронні органи були відведені за межі міста, щоб зменшити напруженість і заради безпеки мешканців.
193. За даними МВС, 20 озброєних осіб було вбито, а четверо взято в полон; у той же час, департамент охорони здоров'я Донецької обласної державної адміністрації стверджує, що вбито було три людини. Підтверджена смерть начальника ДАІ; начальник міліції був викрадений і незаконно утримувався під вартою. Після його звільнення 11 травня, що підтверджено МВС, у нього виявили численні травми. ММПЛУ намагається перевірити цю інформацію.
194. Активісти-правозахисники з НУО «Меморіал», які відвідали Маріуполь 11 травня, повідомили про те, що в Маріупольській міській клінічній лікарні № 1 перебувають 15 поранених. Шестеро співробітників міліції були госпіталізовані, а згодом в цю лікарню були доставлені перші цивільні жертви. Маріупольська лікарня швидкої допомоги прийняла 10 поранених, з яких один (співробітник міліції) помер. 15 поранених були доставлені до Маріупольської міської клінічної лікарні № 2. Як повідомили ММПЛУ правозахисники, більшість поранених не брали участь у бойових діях.
195. ММПЛУ як і раніше підкреслює необхідність негайного і всеосяжного розслідування цих подій.

Викрадення та затримання

196. У Донецькій і Луганській областях спостерігається ескалація насильства та порушень міжнародного права (викрадень і актів довільного затримання щодо осіб, які не беруть участь в бойових діях, залякування та домагань, тортур і вбивств) з боку озброєних груп показала посилення підриву правопорядку. ММПЛУ ще сильніше стурбована щодо гарантій захисту прав людини населення в цілому. За повідомленням МВС, за період з квітня по 7 червня 2014 р. озброєні групи у східних регіонах викрали 387 осіб, у тому числі 39 журналістів.
197. Нижче згадані деякі з багатьох випадків, про які ММПЛУ отримала інформацію за період, охоплений даною доповіддю. ММПЛУ відстежує повідомлення про викрадення та акти довільного затримання щодо осіб, які не беруть участі у бойових діях, залякування та домагань, тортури та вбивства у Східній Україні. Місія намагається перевіряти такі повідомлення за допомогою безпосередніх контактів з жертвами та (або) родичами або через інші надійні джерела. З власних матеріалів ММПЛУ знає про 222 випадки викрадень та затримань озброєними групами за період з 13 квітня. Станом на 7 червня з цих осіб 4 було вбито, 137 - звільнено, 81 - залишалася затриманими.
198. Викрадення, як правило, відбуваються за такою схемою: групи озброєних осіб забирають людей і утримують їх в одній із захоплених будівель на підставі того, що вони - члени «Правого сектору» та «шпигуни». Деяких відпускають через кілька годин, деяких - через кілька днів, при цьому є численні повідомлення з

твердженнями про жорстоке поводження і тортури.

199. За словами місцевих активістів з Краматорська, 9 травня близько 40 мешканців міста були викрадені «Донецькою народною республікою». 10 травня три проукраїнські активістки, які не брали участі у бойових діях, були викрадені та взяті під варту озброєними людьми в Краматорську. Як повідомляється, одну з них відпустили наступного дня, перед цим піддавши тортурам під час допиту. Її госпіталізували до лікарні у Слов'янську зі зламаними ребрами, проколом печінки, травмою голови та численними синцями. Інших двох жінок відпустили 13 травня і помістили під так званий «домашній арешт», заборонивши їм, за повідомленнями, їхати з Краматорська.
200. 8 травня жінка, яка поїхала до Слов'янська сподіваючись домогтися звільнення свого сина, затриманого «Донецькою народною республікою», була, за повідомленнями, викрадена тими ж озброєними людьми. У неї онкологічне захворювання, тому вона проходить хіміотерапію. У період з 4 по 18 травня не було нічого відомо про місцезнаходження жінки-перекладачки. Після звільнення вона повідомила, що перебувала під вартою в озброєних груп у Донецьку, піддаючись жорстокому поводженню та домаганням сексуального характеру.
201. 26 травня Спеціальна моніторингова місія (СММ) ОБСЄ втратила у м. Антрацит зв'язок з однією зі своїх груп, що знаходиться в Донецьку, до складу якої входило чотири особи. 29 травня було втрачено зв'язок з ще однією групою з чотирьох осіб у Луганській області. Станом на 7 червня, ці вісім осіб перебували під вартою у невідомому місці. Ще 11 членів СММ ОБСЄ 28 травня були на кілька годин затримані на блокпосту в Маріїнці (Донецька область), перш ніж змогли безпечно повернутися до Донецька.
202. 25 травня двоє офіцерів СБУ були, за повідомленнями, затримані «Луганською народною республікою», намагаючись домовитися про звільнення своїх колег, які перебувають під вартою. Їхнє нинішнє місцезнаходження досі невідоме. 2 червня, як повідомляється, було викрадено трьох співробітників міліції Амвросіївського районного управління МВС; їхнє місцезнаходження залишається невідомим, хоча, за деякими даними, вони можуть утримуватися під вартою озброєними групами в Горлівці. Двоє старших офіцерів міліції вирушили до Горлівки на переговори щодо їхнього звільнення. Вони не повернулися, і їхнє місцезнаходження також невідомо.
203. ММПЛУ брала участь у обговорення переговорах про звільнення осіб, затриманих озброєними групами, контрольованими «Донецькою народною республікою» та «Луганською народною республікою». Після неодноразових втручань декілька громадських активістів та членів окружних виборчих комісій 27 травня були звільнені з будівлі СБУ в Донецьку. У ніч з 29 на 30 травня були звільнені 20 цивільних осіб, що утримувалися під вартою в будівлі СБУ, що стало результатом переговорів між ММПЛУ та представниками «Донецької народної республіки».
204. 26 травня ММПЛУ закликала керівництво «Луганської народної республіки» звільнити двох журналістів, які утримувалися під вартою у захопленій будівлі СБУ в Луганську. Аналогічним чином був звільнений третій журналіст. Усі вони були затримані озброєними групами за висвітлення виборів у Донецькій області. Перебуваючи в ув'язненні, двоє з цих журналістів піддавалися сильному побиттю, внаслідок чого після звільнення були госпіталізовані.
205. Тривожна тенденція - висунення вимог про викуп за людей, викрадених прямо з дому, що в деяких випадках супроводжується грабунком та крадіжкою цінних

речей, у тому числі автомобілів. Наприклад, 9-10 травня озброєна група разом із співробітниками міліції імовірно викрала батьків місцевого активіста-члена партії «Свобода» з їхнього будинку в селі Ханженкове (недалеко від Макіївки, Донецька область). 10 травня, за деякими даними, озброєними особами було скоєно напад на будинок активіста в Краматорську та викрадено речі. Застосовне міжнародне право забороняє брати заручників з метою отримання викупу або політичних поступок, незалежно від того, чи є жертви звичайними громадянами або беруть участь у бойових діях.

206. 26 травня озброєні люди викрали трьох заступників прокурора, але двоє з них були негайно звільнені. Третього пізніше обміняли на трьох прихильників «Донецької народної республіки», які перебували у Лук'янівському СІЗО м. Києва. Того ж дня озброєна група козаків в Антрациті Луганської області взяла в заручники співробітника ДАІ. Від його сім'ї вимагали викуп в один мільйон гривень (близько 80 тис. доларів США).
207. Хоча більшість затриманих осіб - активісти, журналісти та депутати міських рад, донецькі громадські організації вказали ММПЛУ на посилення тенденції систематичних переслідувань громадянського суспільства. За їхніми словами, у Донецькій та Луганській областях поширюється страх, викликаний зростанням числа випадків залякування і насильства з боку озброєних груп, які переслідують «звичайних» людей, які підтримують єдність України або відкрито чинять опір двом «народним республікам».
208. Серед випадків, доведених до відома ММПЛУ, слід згадати інцидент 14 травня, коли четверо озброєних людей у камуфляжі, за повідомленнями, викрали директора школи у Луганську прямо з території школи. Як стверджують, вона виступала проти проведення «референдуму» у приміщенні школи. Вона була звільнена через кілька годин, але відмовилася говорити про цей інцидент. Того ж дня в Краматорську озброєні люди прийшли до квартири службовця та, за повідомленнями, викрали його. Як повідомляють, вони шукали його шістнадцятирічного сина, імовірно через його активну проукраїнську позицію, у тому числі в соціальних медіа. Оскільки сина знайти не вдалося, вони забрали батька у захоплену будівлю Краматорської міськради, де його побили. Як стверджують, вони врешті-решт знайшли сина і доставили його в будівлю міськради. Обидва були звільнені через кілька годин, і в той же день вся сім'я виїхала з цього регіону.

Вбивства

209. Зростає кількість вбивств мирних жителів, скоєних озброєними групами. 8 травня було знайдено спалене тіло Валерія Сало, фермера і голову місцевої культурної організації, відомого прихильника Майдану, який днем раніше був викрадений зі свого села озброєними людьми. Надійшло також кілька повідомлень про вбивства на блокпостах, контрольованих озброєними групами. Того ж дня був застрелений православний священник на блокпосту поблизу свого рідного міста, Дружківки, а на блокпосту в Луганській області була розстріляна прямо в автомобілі сімейна пара. Їхня донька вижила, отримавши поранення голови. У тому ж регіоні 23 травня загинула жінка, яка ймовірно не зупинилася на блокпосту, через що по її автомобілю був відкритий сильний автоматний вогонь.
210. ММПЛУ також стурбована повідомленнями про «позасудові страти», які скоюють представники «Донецької народної республіки». 18 травня в селі поблизу Слов'янська фермера похилого віку звинуватили у доставці продовольства українським силам, вивели з будинку у двір, де, за словами

свідків, зачитали «вирок» ім'ям «Донецької народної республіки» та розстріляли на очах у сім'ї і сусідів. Як повідомляється, 26 травня за наказом Ігоря Стрелкова Дмитро Славов («командир роти народного ополчення») та Микола Лук'янов («командир взводу ополчення» «Донецької народної республіки») були «страчені» у Слов'янську після винесення їм «вироку» за «мародерство, озброєний грабіж, викрадення людини та залишення бойових позицій». В якості підстави для страти в наказі, який був широко поширений та розвішений на вулицях Слов'янська, був згаданий указ Президії Верховної Ради СРСР від 22 червня 1941 р.

Тортури

211. ММПЛУ відстежує випадки викрадення і утримання під вартою озброєними групами людей на сході України. Кілька бесід, проведених з особами, яких викрадали, дають яскраву картину порушень прав людини, здійснених представниками «Донецької народної республіки» і «Луганської народної республіки», включаючи побиття, психологічні тортури та інсценування страти. Були випадки, коли родичі затриманих, у тому числі жінки і діти, піддавалися погрозам та тероризувались. Свідки згадують також про випадки, коли прихильників «Донецької народної республіки» і «Луганської народної республіки» затримували та піддавали жорсткому покаранню за мародерство або непокору.
212. Серед численних випадків, про які ММПЛУ отримала інформацію, - справа журналіста з Луцька, викраденого озброєними групами у Донецьку 25 квітня. За його словами, протягом 23 днів утримання під вартою він страждав від постійної відсутності питної води. Як він заявив, його катували електрошоком, постійно били по голові важкою книгою; його викрадачі, за повідомленнями, намагалися відрізати йому один палець.
213. Активіст «Батьківщини», викрадений 22 травня та узятий під варту прихильниками «Донецької народної республіки» у Донецьку, повідомив, що під час перебування в полоні його піддавали тортурам і змушували працювати. За його словами, за п'ять днів полону їжу йому дали тільки двічі. Його допитували про приналежність до «Правого сектору» та «Євромайдану», а також про поїздки до Києва. На одному допиті його, як він повідомляє, піддали інсценуванню страти.
214. 27 травня у Донецьку були затримані троє активістів місцевої правозахисної НУО; звільнили їх 1 червня. Їх перевезли у зайняту будівлю управління по боротьбі з організованою злочинністю м. Макіївка і щодня допитували, звинувачуючи у приналежності до «Правого сектору» та українських збройних сил. Всі вони стверджують, що їх катували.

Насильницькі зникнення

215. ММПЛУ отримала повідомлення, що заслуговують на довіру про утримання людей під вартою в умовах, рівносильних насильницькому зникненню, і має список з 11 таких справ.
216. 10 травня підрозділи українських збройних сил, як стверджують, затримали стрімера, який висвітлював діяльність озброєних груп, зокрема, напади на урядові будівлі в Донецькій області. ММПЛУ подала запит до Міністерства закордонних справ (МЗС) про місцезнаходження цієї особи на даний момент. 15 травня МЗС повідомило ММПЛУ, що МВС порушило кримінальну справу за статтю 115 (вбивство) Кримінального кодексу.

217. По одній з попередніх справ, які викликали стурбованість, ММПЛУ, працюючи з Національним превентивним механізмом (НПМ), змогла встановити місцезнаходження особи, про яку нічого не було відомо протягом дев'яти днів. Місцезнаходження активіста «Донецької народної республіки» було встановлено 26 травня, після того, як 17 травня він був імовірно затриманий Національною гвардією в районі Амвросіївки. В результаті запитів, зроблених НПМ, цей активіст був виявлений у слідчому ізоляторі Дніпропетровська. Досі не відомо, хто саме його заарештував і чому протягом дев'яти днів до нього не забезпечувався доступ. НПМ підтвердив, що скарг на здоров'я у активіста не було, не рахуючи «декількох незначних синців» на тілі. НПМ перевіряє, чи забезпечений йому контакт з адвокатом. Не ясно також, чи пред'явлено даній особі офіційне звинувачення.
218. Цей випадок дав імпульс хорошій практиці партнерства з НПМ по таких справах, що стало ключем до привернення уваги до справи про насильницьке зникнення на шість днів двох журналістів каналу LifeNews, Олега Сидякіна та Марата Сайченка. Обидва вони були затримані 18 травня поблизу Краматорська під час рейду українських сил проти озброєних груп. Місцезнаходження обох журналістів залишалося невідомим до їхнього звільнення увечері 24 травня, коли вони вилетіли в Москву через Грозний. Усі спроби їхніх адвокатів підтримувати з ними зв'язок та отримати до них доступ виявилися невдалими. ММПЛУ працювала з адвокатами обох журналістів, а також з іншими суб'єктами, зокрема, з Уповноваженим з прав людини, НПМ і МЗС. За допомогою цих установ були направлені запити по даній справі Генеральному прокурору, в МВС і СБУ. Після звільнення вищезазначені журналісти заявили, що в перші два дні перебування під вартою їх били, спочатку тримали в ямі із зав'язаними очима та зв'язаними руками, а потім перевезли до Києва. З 18 по 24 травня журналістів фактично утримували в умовах, рівносильних насильницькому зникненню.
219. ММПЛУ вивчала також умови утримання під вартою прихильників «Донецької народної республіки» і «Луганської народної республіки», затриманих українськими силами в ході операцій по забезпеченню безпеки. Регулярно проводяться відвідування місць утримання під вартою, у тому числі в Києві, куди переводять заарештованих для утримання під вартою в столиці. ММПЛУ активно співпрацює з Уповноваженим з прав людини та НПМ з метою забезпечення дотримання прав людини затриманих, у тому числі з точки зору доступу до медикаментів і послуг адвоката.

Діти

220. ММПЛУ особливо стурбована впливом поточної ситуації в Східній Україні (особливо в районі між Донецьком і Слов'янськом) на права людини жінок та найуразливіших осіб - дітей та людей з інвалідністю, у тому числі тих, що проживають у спеціальних установах, літніх людей та осіб, які потребують медичної допомоги.
221. За даними оперативної психологічної оцінки 204 дітей, проведеної ЮНІСЕФ у чотирьох містах Донецької області 15-22 травня, майже у кожній другій дитині спостерігався страх, гнів, смуток або проблеми зі сном. У кількох дітей також спостерігалися інші зміни в поведінці.
222. За даними Донецької обласної державної адміністрації, за період з 9 по 30 травня семеро дітей було поранено в результаті незаконної діяльності озброєних груп. Згідно повідомлень, що заслуговують на довіру, отриманих ММПЛУ, 14 дітей з дитячого закладу у Слов'янську були евакуйовані з міста. Одна харківська НУО

висловила стурбованість відсутністю планів евакуації осіб з інвалідністю, які проживають у закритих установах. 7 травня Міністерство соціальної політики поінформувало ММПЛУ про те, що з 1494 дітей, що знаходяться в закритих установах (дитячих установах, притулках тощо) Донецької області, 663 евакуйовані; в Луганській області з 760 дітей евакуйовано 464.

223. По мірі активізації бойових дій та у зв'язку із закінченням 30 травня навчального року батьки, як повідомляється, все більше шукають шляхи евакуації дітей у безпечні місця. Є інформація про те, що група дітей зі Слов'янська прибула до Криму, а зовсім недавно, 6 червня, - до Одеси. 30 травня різні видання повідомили, що група з 148 дітей зі Слов'янська була перевезена до літнього табору у Криму. Є також повідомлення про те, що 31 травня група з 21 дитини пішки перейшла кордон на територію Російської Федерації після того, як їм довелося висадитися з автобусу на кордоні. Перевірити цю інформацію ММПЛУ не може.

С. Свобода думки і слова

224. Безпека журналістів залишається серйозним питанням у Донецькій і Луганській областях через бойові дії між урядовими силами безпеки та озброєними групами. 24 травня італійський фотожурналіст Андреа Рочеллі та його перекладач, громадянин Росії Андрій Миронов були вбиті під час мінометного обстрілу, висвітлюючи бойові дії між урядовими силами та озброєними групами в Андріївці поблизу Слов'янська (Донецька область). 9 травня було оголошено, що позаштатний оператор відеоагенції RUPTLY, що входить до складу телеканалу Russia Today, був поранений при зйомках подій у Маріуполі. За повідомленнями, він отримав необхідну медичну допомогу та знаходиться у задовільному стані.
225. Умови роботи журналістів стають все більш небезпечними; існує загроза викрадення та незаконного затримання озброєними групами. 7 травня було отримано повідомлення, що озброєні групи в Луганську оголосили за кожного затриманого журналіста винагороду у розмірі 2-10 тис. дол. США. ММПЛУ продовжує ретельний моніторинг випадків затримання журналістів у Донецькій і Луганській областях. Хоча всі журналісти, про викрадення яких ММПЛУ стало відомо до 6 травня (дати закінчення попереднього звітнього періоду), крім одного, звільнені, ММПЛУ має інформацію про нові випадки викрадення після зазначеної дати. ММПЛУ розмовляла з багатьма звільненими журналістами, які повідомили про жорстоке поводження, побиття та сексуальні домагання (щодо жінок). Вони, крім того, підтвердили, що інші затримані перебувають у захоплених адміністративних будівлях, проте їхня точна кількість та особи як і раніше невідомі.
226. Крім того, журналісти та редакції як і раніше піддаються погрозам та залякуванням з боку озброєних груп. Наприклад, 14 травня ММПЛУ отримала повідомлення, що заслуговують на довіру про те, що ті журналісти, які працюють в регіоні, але відмовляються виконувати накази «Донецької народної республіки», піддаються погрозам і нападам. За повідомленнями, в особливо складному становищі перебуває державне обласне телебачення; його офіс практично заблокований приблизно 100 добре озброєними особами. 21 травня невстановлений чоловік зателефонував до редакції громадського телебачення Донецької області і став погрожувати її журналістам.
227. Місцеві журналісти повідомили, що їм доводиться тікати з Донецької та

Луганської області через такі загрози та залякування. 8 травня двом журналістам з Донецька довелося виїхати до Львова через страх переслідувань та погроз. 13 травня один з інтернет-ресурсів у Сєвєродонецьку (Луганська область) оголосив про вимушене припинення діяльності та порекомендував своїм журналістам виїхати з міста через зростаючий тиск та загрозу їхньому життю з боку озброєних груп. 27 травня редакція іншого місцевого веб-видання була змушена переїхати в інше місто - як повідомляється, через погрози з боку самопроголошеної «Армії Південно-Сходу». 26 травня було заявлено, що видавець і головний редактор однієї з місцевих газет Краматорська був змушений тікати з регіону з родиною через погрози, які вони отримували після того, як він відмовився публікувати матеріали, які від нього вимагали розміщувати представники «Донецької народної республіки».

Довільні арешти журналістів

228. У звітному періоді мали місце довільні арешти українських та російських журналістів; це викликає тривогу щодо можливості журналістів вести свою професійну діяльність у безпечних умовах.

- 10 травня журналіст російського телеканалу «Куйбишев-61» був імовірно затриманий українськими силами безпеки на блокпосту на дорозі Слов'янськ-Краматорськ. Сім'я досі не має відомостей про його місцезнаходження. 22 травня ММПЛУ направила офіційний запит до МВС (через МЗС) по цій справі. 5 червня ММПЛУ була поінформована про те, що 15 травня було розпочато кримінальне розслідування за статтею 115 (вбивство) Кримінального кодексу. ММПЛУ запросила додаткову інформацію по цій справі.
- 15 травня журналіст і оператор українського телеканалу ICTV при виконанні завдань редакції були заарештовані на кордоні (Харків-Белгород) Прикордонною службою та Федеральною службою безпеки Російської Федерації. За повідомленнями, після більш ніж п'ятнадцятигодинного допиту, без води і їжі, та після видалення усіх фото- і відеоматеріалів журналісти були звільнені.
- Двоє журналістів каналу LifeNews, Олег Сидякин і Марат Сайченко, були затримані 18 травня поблизу Краматорська під час рейду українських сил проти озброєних груп. 24 травня вони були звільнені (див. розділ В глави V).
- ММПЛУ також уважно стежила за справою британського журналіста, що працює на телеканалі Russia Today, який був затриманий Національною гвардією 20 травня у Маріуполі ймовірно за зйомку військових об'єктів. 21 травня він був звільнений і переданий Консульству Великобританії в Києві. Після звільнення він виклав у Twitter деталі свого перебування під вартою, вказавши, зокрема, що з ним поведилися справедливо.
- У ніч на 6 червня двоє журналістів російського телеканалу «Зірка» були затримані Національною гвардією України (НГУ) на блокпосту неподалік від Слов'янська. За словами їхнього водія, якого теж спочатку затримали, а пізніше відпустили, на журналістів одягли наручники, на голови їм одягли балаклави та змусили їх стояти на колінах в канаві (нібито для захисту від можливої стрільби). 7 червня НГУ опублікувала заяву про те, що журналісти підозрюються у спостереженні та зборі інформації. МЗС Російської Федерації, як повідомляється, направило ноту протесту в МЗС України. 8 червня 2014 р. телеканал «Зірка» отримав з СБУ інформацію

про те, що стан здоров'я журналістів нормальний. 9 червня вони були випущені і передані Російській Федерації.

Перешкоджання законній професійній журналістській діяльності

229. 11 травня було повідомлено, що українським журналістам не дозволяється фотографувати або знімати процес голосування на «референдумах» у Донецькій та Луганській областях.
230. За повідомленнями, аналогічні випадки мали місце напередодні дня виборів, 25 травня, і безпосередньо в день виборів. Наприклад, журналістів «Голосу Америки» попередили, що не можна знімати захоплення однієї з виборчих дільниць у Донецьку.

Напади на редакції і телевежі

231. Протягом звітного періоду збільшилася кількість нападів озброєних людей на редакції місцевих ЗМІ. Нижче наведено кілька прикладів.
- 7 травня, як повідомляється, було скоєно напад на редакцію місцевої газети «Гірник» в м. Торез (Донецька область).
 - 8 травня на незалежну газету «Провінція» в м. Костянтинівка вчинили напад озброєні люди в масках, імовірно члени «Донецької народної республіки». Редакторам сказали, що газета «закрита», і відвезли їх в «міську комендатуру», розташовану у зайнятому приміщенні міськради, де їм погрожували та пропонували виїхати з міста. Міліція, яка прибула за викликом, не втрутилася та не заарештувала нападників. Редактори не подали скаргу, бо не вірять, що міліція що-небудь зробить, і тому, що відчувають загрозу і страх за своє життя.
 - 11, 13, 19 і 20 травня озброєні групи обстріляли телевежу в Слов'янську, що призвело до збоїв у мовленні. 14 травня у Краматорську озброєні групи заблокували телевежу, яка забезпечує мовлення каналів не тільки на Краматорськ, а й на Слов'янськ, Горлівку та Макіївку.

Цензура / доступ до інформації

232. За інформацією НУО, свобода засобів масової інформації в Донецькій області серйозно обмежена, при цьому українські телеканали відключені «Донецькою народною республікою» та замінені її власними медіа-програмами і російським телебаченням. Нижче наведено кілька прикладів.
- 8 і 25 травня озброєна група штурмом захопила офіс місцевого телеканалу «Союз», вимагаючи висвітлювати діяльність «Донецької народної республіки», і оголосила про свій намір контролювати діяльність журналістів. Цільова аудиторія каналу - близько 3 млн. чоловік у дев'яти містах Донецької області.
 - 8 травня під загрозою фізичного насильства з боку озброєних груп компанія «Вокар-Холдинг» була змушена припинити ретрансляцію українських телеканалів, таких як «Інтер», «Україна», «1+1», ICTV, СТБ, «Новий канал», «5-й канал», «112 Україна» в Сєверодонецьку Луганської області. Замість них транслиювалися російські канали. Такі ж інциденти відбувалися протягом усього травня в Луганську і Луганській області (Красному Лучі, Алчевську).
 - 2 червня озброєні члени так званого «Народного ополчення Донбасу» прибули до офісу газет «Донбас» і «Вечірній Донецьк» та заблокували усі

входи і виходи. Вони викрали головного редактора газети «Донбас» і його заступника та головного редактора «Вечірнього Донецька». Озброєні люди, за повідомленнями, шляхом психологічного тиску і погроз смерті вимагали змінити редакційну політику газет та забезпечити більш позитивне висвітлення «Донецької народної республіки». Усіх трьох редакторів було зрештою звільнено 3 червня, після чого усіх співробітників «Донбасу» відправили у відпустку, а випуск газети припинився. Крім того, ММПЛУ відзначає особливу риторику ненависті в «офіційному» ЗМІ «Донецької народної республіки» Anna News. 20 травня Олександр Можаяєв, відомий як «Бабай» (бойовик-член озброєної групи), назвав проведені операції «священною війною» і згадав про знищення Америки.

- 5 червня донецький провайдер послуг кабельного телебачення та Інтернет припинив трансляцію українських каналів «1+1», «Донбас», UBR і «24» на вимогу представників «Донецької народної республіки».

Пропаганда

233. ММПЛУ знову підкреслює важливість протидії дезінформації, підбурюванню до ненависті, дискримінації та насильству. Наприклад, «Донецька народна республіка» зняла з себе відповідальність за напад під Волновахою, заявивши, що цю атаку на українських військових здійснила Національна гвардія, «проплачена Коломойським». 27 травня канал LifeNews показав фотографію пораненої дитини, стверджуючи, що вона була поранена у Донецькому міжнародному аеропорту, однак експерти порталу StopFake.org виявили, що ця фотографія була зроблена в квітні 2013 року в сирійському місті Алеппо. Хоча первинна публікація в Twitter була видалена, це фото широко використовувалося для аналогічних постів про уявні вбивства дітей. Інша фотографія, мертвої дитини в труні, використовувалася для аналогічних повідомлень про уявні вбивства дітей на сході України, однак ця фотографія була зроблена в кримському місті Джанкой у 2010 р., і на ній зображена дитина, убита місцевим кримінальним злочинцем.
234. Аналогічним чином, набули популярності різноманітні відеоматеріали, в яких демонструються або уявні звірства української армії, захоплення комплексів «Град» озброєними групами, або використання символів ООН на українських вертольотах, задіяних у операціях із забезпечення безпеки. Було також продемонстровано, що оригінали цих відеоматеріалів знімалися раніше в Російській Федерації або в інших країнах і не мають нічого спільного з нинішніми подіями в Україні.
235. Дезінформація загострює нестабільність і страх, які впливають на життя людей в цьому регіоні, і всім сторонам слід утримуватися від її використання, особливо у тих випадках, коли вона рівнозначна виступу на користь національної ненависті, який представляє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, що заборонено статтею 20 МПГП.

Д. Свобода релігії та переконань

236. 15 травня Українська Православна Церква Київського Патріархату (УПЦ КП) засудила насильство і погрози життю і здоров'ю священнослужителів та прихожан Східної України з боку озброєних груп. У своїй заяві Священний Синод УПЦ КП закликав Московський Патріархат засудити співпрацю з прихильниками самопроголошених «народних республік» та дистанціюватися від

нього. УПЦ КП вимагала від Уряду України захистити духовенство і паству Київського Патріархату у Донецькій і Луганській областях від нападів і погроз «злочинців».

237. У своїй заяві УПЦ КП також закликає міжнародне співтовариство та міжрелігійні громадські правозахисні організації приділити увагу посяганням на права віруючих УПЦ КП у східних регіонах України і в Криму.
238. У Донецьку протягом травня практично щодня відбувалися численні напади на міжрелігійний Молитовний марафон (на якому були присутні всі основні конфесії, крім Московського Патріархату), в ході яких мали місце сильні побиття учасників, знищення майна та погрози на адресу організаторів і добровольців. 23 травня, після нового нападу, у якому брало участь 15 представників «Донецької народної республіки», координатор Молитовного марафону відправився у зайняту будівлю Донецької обласної державної адміністрації, щоб зробити спробу обговорення механізмів безпеки цього заходу. Там його ймовірно жорстоко побили, в результаті чого йому довелося звернутися за медичною допомогою. Марафон продовжився і в червні. Повідомлень про інциденти не надходило.
239. Отримані також повідомлення про напади на інші конфесії, наприклад, на протестантів.

Е. Економічні, соціальні та культурні права – вплив насильства

240. Розглядаючи ситуацію у східних регіонах та її впливу на економічні та соціальні права, з яким стикається місцеве населення, ММПЛУ нагадує, що Україна - країна з середнім рівнем доходу, що займає 78-у позицію в Індексі людського розвитку за 2013 рік.
241. У недавній оцінці Комітету ООН з економічних, соціальних і культурних прав (ЕСКП), опублікованій 23 травня 2014 р., висвітлені позитивні кроки Уряду щодо ратифікації різних документів у сфері прав людини та приєднання до таких документів. Водночас, Комітет виявив істотні проблеми, які несприятливо позначаються на реалізації всіх прав людини, такі як значні масштаби корупції, дискримінація щодо ромів і кримських татар, низький рівень соціальних стандартів, безробіття серед молоді, гендерний розрив в оплаті праці, що досягає близько 30%, зайнятість у неформальній економіці, стабільний рівень бідності - 24,7%, відсутність системи медичного страхування, низький рівень витрат на охорону здоров'я.
242. Комітет представив відповідні рекомендації щодо усунення корінних причин вищезазначених проблем.
243. Насильство та операції із забезпечення безпеки у східних регіонах безпосередньо вплинули на рівень реалізації економічних, соціальних і культурних прав, а також здатність держави реалізовувати ці права та виконувати рекомендації Комітету в районах, уражених конфліктом.

Право на освіту

244. Незважаючи на зусилля Департаменту освіти і науки Донецької області, а також адміністрацій шкіл, у декількох містах області заняття довелося припинити у травні. У Слов'янську, Красному Лимані та Красноармійську не функціонували 62 школи та 46 дитячих садків, що вплинуло на відповідно 21700 учнів та 5600 дітей. 28 травня було заявлено, що під час бойових дій у Слов'янську

пошкоджені будівлі двох шкіл; жодна людина не постраждала.

245. В інших містах Донецької області школи залишалися відкритими, але відвідуваність варіювалася від 25% у Слов'янському районі до 98% у Макіївському районі.
246. Більшість шкіл у Донецькій і Луганській областях змогли закінчити навчальний рік, який завершився 30 травня. Головною проблемою стала організація «Зовнішнього незалежного оцінювання» учнів цих східних регіонів. 29 травня Міністерство освіти і науки оголосило, що оцінювання у цих регіонах буде перенесено на 11-27 липня, а при необхідності - перенесено повторно.
247. Відповідно до вказівок, виданих Міністерством освіти і науки, усі вузи східних областей повинні були забезпечити завершення навчання іноземними студентами раніше, до 20 травня, щоб вони могли виїхати з країни.
248. Як повідомляється, адміністрації шкіл стикалися з різними формами тиску з боку представників «Донецької народної республіки», у тому числі в ході підготовки та проведення «референдуму» 11 травня, а також створення тимчасових «притулків» в приміщеннях шкіл.

Право на здоров'я

249. Через зростаючу кількість поранених лікарні переповнені і недостатньо укомплектовані персоналом. Щоб звести до мінімуму ризик для життя і безпеки хворих, 28 травня Обласна клінічна лікарня профзахворювань (м. Донецьк) частково виписала пацієнтів, стан здоров'я яких не вимагав стаціонарного лікування. У Донецьку було закрито санаторій для дітей з ДЦП через його близькість до захопленої будівлі Служби безпеки України. 26 травня дитяча лікарня № 1 і міська лікарня № 18 були змушені закритися через близькість до Донецького аеропорту.
250. Доступ жителів районів, які більше за інших були зачеплені бойовими діями, до медичного обслуговування, лікування та продукції медичного призначення стає все більш і більш проблематичним. Це викликає особливу занепокоєність, оскільки багато жителів потрапляють під перехресний вогонь озброєних груп і українських сил. Найбільш складна ситуація в Слов'янську. Переповнені, недостатньо укомплектовані персоналом та погано забезпечені ресурсами лікарні приймають тільки тяжкопоранених. Служби первинної медико-санітарної допомоги перевантажені; іноді до них звертаються на предмет забезпечення лікування та догляду, наскільки дозволяють їхні можливості. Зі Слов'янська евакуйовані пацієнти психіатричної лікарні (229 осіб). Усі екстрені служби переведені у сусіднє село Миколаївку, а кілька медичних установ - у Святогірськ (де знаходиться великий російський православний монастир - Лавра). Деякі пацієнти переведені у Полтавську область. Аптеки відкриті лише кілька годин на день.
251. Доставка необхідних предметів медичного призначення, особливо медикаментів, з кожним днем все більше ускладнюється, особливо враховуючи, що не працює аеропорт Донецька. У доповідях і запитках, що направляються в агентства ООН, відзначається відсутність тих чи інших ліків, у тому числі антибіотиків, знеболювальних, вакцин та витратних матеріалів. Інсулін у Донецьку розповсюджувався у декількох пунктах, однак, такі поставки все більш ускладнюються. Запаси продовольства в лікарнях закінчуються.
252. Повідомляють про труднощі із забезпеченням безперебійного проведення опіоїдної замісної терапії (ОЗТ). Це прямо стосується 759 осіб (56% з них

інфіковані ВІЛ) у Донецькій області та 609 (13% ВІЛ-інфікованих) - у Луганській. За даними «Міжнародного альянсу з ВІЛ/СНІД» та Всесвітньої організації охорони здоров'я, у кількох містах, наприклад, у Слов'янську, медичні установи, де проводиться ОЗТ, повністю контролюються озброєними групами. Той факт, що лікарські засоби, що знаходяться в медичних установах цих районів, більше не знаходяться під контролем законної влади, по суті є фактором певного ризику для медичного персоналу та пацієнтів. 30 травня в Маріуполі було припинено ОЗТ для більше 100 пацієнтів, оскільки наркотичні препарати не доставляються через ситуацію з безпекою. 2 червня ВІЛ-сервісні організації повідомили, що у деяких пацієнтів така перерва у лікуванні призвела до того, що люди стали застосовувати нелегальні наркотичні препарати. У кінцевому підсумку це може призвести до збільшення числа випадків інфікування ВІЛ і вірусом гепатиту через внутрішньовенне вживання наркотиків. Через численні блокпости і перекриті дороги, а також збої в роботі громадського транспорту спеціалізована лікарня для пацієнтів з ВІЛ/СНІДом в Ясинуватій (Донецька область) практично недоступна.

Умови лікування пацієнтів

253. Умови лікування пацієнтів, у тому числі поранених у бойових діях та в результаті насильства, нестабільні. У міру погіршення ситуації з безпекою, погіршується і доступ до стаціонарної медичної допомоги, а також якість лікування, яку можуть забезпечити медичні працівники. Наприклад, у Слов'янську медичний персонал вже відзначає проблеми з доставкою продукції медичного призначення в місто. У регіонах, зачеплених насильством і поточними операціями щодо забезпечення безпеки, лікарні намагаються виділити усі наявні кошти на закупівлю необхідної продукції медичного призначення. На початку червня деякі лікарні Донецька виписали пацієнтів, крім тих, які знаходяться в критичному стані і тих, хто не може самостійно пересуватися, в результаті чого лікарні практично спорожніли.
254. Через недовіру до правоохоронних органів медичні працівники і пацієнти намагаються приховувати факт і характер поранень (по стандартному протоколу медичні установи повинні повідомляти в міліцію про всі вогнепальні та колоті поранення). ММПЛУ отримала відомості, що заслуговують на довіру про те, що лікарі іноді намагаються забезпечити безпеку поранених.
255. Співпраця з місцевим громадянським суспільством та громадськими волонтерами - важлива частина лікування тих, хто постраждав в останні місяці. Добровольці, місцеві НУО, політичні партії, священники жертвували гроші, одяг, продовольство, медикаменти, надавали психологічну підтримку. У деяких випадках, коли були необхідні дорогі покупки - як то пластини для хірургії голови - ці предмети купувалися благодійними організаціями, які також надавали фінансову підтримку постраждалим після виписки з медичних установ, для проходження реабілітаційного лікування в санаторіях. У місцевих лікарнях, куди доставляли поранених - як, наприклад, після перестрілки під Волновахою Донецької області 22 травня - були випадки, коли місцеві жителі доглядали за пораненими, приносячи ліки, продукти харчування та одяг.
256. Безпека в лікарнях, як повідомили ММПЛУ, є предметом занепокоєння, тому пацієнтів доводиться захищати від можливого викрадення озброєними групами. Посадові особи Донецької обласної державної адміністрації підтвердили, що такі викрадення поранених мали місце, проте офіційно такі випадки не реєструються, тому точну цифру назвати не можна. Існує також підвищений ризик для самих медичних працівників, особливо якщо мова йде про поїздки містом у складі бригад швидкої допомоги.

Право на належний рівень життя

257. З 17 травня ціни на основні товари (включаючи хліб) підвищилися мінімум на 0,73 грн., в середньому - на 1-2 грн. через підвищені ризики виробництва та постачання товарів в окуповані міста через безліч блокпостів. Сезонні овочі та фрукти подорожчали на 4-5 грн.
258. Крім того, через поширення мародерства приватні підприємства та роздрібні торговці вважають за краще закриватися, внаслідок чого виникають проблеми з постачанням. Отже, хоча мінімальний набір товарів є у продажу завжди, асортимент товарів значно скоротився. Часто виникають перебої з поставками молочної продукції, фруктів, овочів та безалкогольних напоїв.

Житло

259. У ММПЛУ виникає занепокоєння, коли операції по забезпеченню безпеки проводяться в житлових районах міст і сіл Донецької та Луганської областей. Станом на 30 травня отримані повідомлення про руйнування житлових будинків у Слов'янську, Краматорську та Донецьку. Крім того, 7 червня надійшло повідомлення про те, що в Семенівці поблизу Слов'янська внаслідок обстрілу з боку української армії пошкоджено дев'ять будинків.
260. ММПЛУ поставить це та інші схожі питання перед Урядом України, включаючи лобювання грошової компенсації постраждалим за шкоду, заподіяну їхньому майну в ході цих операцій щодо забезпечення безпеки.

Електро- і водопостачання

261. Станом на 18 травня в районі Слов'янська перестали працювати 22 електростанції. У результаті більше 2000 домогосподарств опинилися без електроенергії. За заявою прес-служби компанії «Донецькобленерго», у компанії є всі необхідні матеріальні і кадрові ресурси для відновлення електропостачання. Разом з тим, ремонтні бригади не можуть дістатися до об'єкта через операції із забезпечення безпеки.
262. У північній частині Донецької області все більш відчутна загроза для нормальної роботи системи водопостачання, причому перебої трапляються вже регулярно. Більше того, станом на 3 червня жителі Слов'янська, Костянтинівки, Дружківки і Краматорська (Донецька область) не мали доступу до проточної води через пошкодження водопроводу, імовірно в результаті операцій із забезпечення безпеки.

Соціальне забезпечення (послуги та виплати)

263. Через погіршення ситуації з безпекою у Донецькій і Луганській областях забезпечення безперервної роботи державних установ стає все більш проблематичним завданням. 14 травня відновило свою роботу відділення Пенсійного фонду у Слов'янську (після захоплення його будівлі 5 травня), але за скороченим графіком. 15 травня надійшло повідомлення про те, що Національний банк України призупинив діяльність свого відділення у Донецькій області через погрози з боку представників «Донецької народної республіки». 15 травня Міністерство податків і зборів України також евакуювало персонал свого управління та податкових інспекцій в області.
264. 7 червня Міністерство соціальної політики повідомило ММПЛУ, що Донецькій та Луганській області перераховані усі соціальні виплати. Разом з тим, були серйозні проблеми з доставкою готівки в Антрацит (Луганська область), Слов'янськ та Краматорськ (Донецька область). Міністерство вже звернулося до

МВС і СБУ на предмет розробки механізму безпечної доставки готівки у ці регіони у разі, якщо ситуація не зміниться або загостриться.

265. 30 травня начальник відділу маркетингових комунікацій Новокраматорського машинобудівного заводу Володимир Жулій заявив про неминучу «гуманітарну катастрофу» в Краматорську через припинення з 20 травня роботи міського управління Державного казначейства України. Зокрема, він зазначив, що тисячі пенсіонерів міста, працівників місцевих органів управління, сфери освіти та охорони здоров'я позбавлені засобів до існування. За повідомленнями, заборгованість Казначейства перед працюючими громадянами і пенсіонерами в Краматорську по платежах, що підлягали виплатам в травні, вже склала 61,4 млн. грн.

Посилення беззаконня, що приводить до втрати особистого майна

266. 15 травня Уповноважена Верховної Ради України з прав людини повідомила ММПЛУ, що у Донецькій і Луганській областях мають місце численні випадки, коли члени озброєних груп відбирають у звичайних громадян особисті телефони і особливо автомобілі. Міліція рідко втручається або застосовує будь-які дії, оскільки співробітники міліції зазвичай не озброєні і, отже, не здатні виконувати свої функції в нинішній ситуації. Таким чином, незважаючи на зростання злочинності, у разі можливого злочину звертатися немає до кого, а у міліції немає ефективних засобів, щоб втрутитися. Повідомляти про такі злочини теж стає небезпечним, тому в більшості випадків потерпілі просто виїжджають з цього регіону. На думку деяких, таке зростання злочинності повертає ці області в «безлад 1990-х»:

- Наприклад, 8 травня приватний будинок місцевого активіста, за повідомленнями, обстріляли з автомобіля; нападники увірвалися в будинок і забрали усі цінні речі. Співробітники міліції, викликані сусідами, як стверджують, зробили кілька фотографій місця події, але навіть не увійшли до будівлі. За повідомленнями, цей активіст раніше виїхав до Харкова разом з родиною через погрози його життю, включаючи спробу підпалу його будинку «коктейлями Молотова», здійснену 4 травня.
- 15 травня власники автомобільних салонів міст Донецької та Луганської областей сформували групи швидкого реагування для захисту свого бізнесу від нападів з метою пограбування, число яких з початку травня збільшилося.
- 28 травня ММПЛУ розмовляла з одним з місцевих політичних лідерів Донецької області. Він повідомив про те, що офіс його юридичної фірми був зруйнований, нападники забрали комп'ютери, документацію по судових справах і викрали автомобіль фірми. Його самого взяли під варту на 7-8 годин, погрожували і піддавали нелюдському поводженню і побиттю. Після звільнення він виїхав з регіону разом з родиною.

Трудові права

267. Посилюється стурбованість щодо здатності підприємств Донецької та Луганської областей продовжувати роботу, враховуючи постійні бойові дії, цілеспрямовані напади та залякування з боку озброєних груп.
268. Присутність неконтрольованих озброєних груп та зростання злочинності перешкоджають комерційній діяльності підприємців, що в першу чергу впливає на малі підприємства у сфері послуг та роздрібної торгівлі (банки, логістичні

компанії, магазини, автозаправки та пекарні).

269. 20 травня мер Донецька Олександр Лук'янченко заявив, що ціла низка підприємств не працює на повну потужність, а деякі з них призупинили виробництво, як, наприклад, Донецький металургійний завод, на якому працює близько 2100 осіб.
270. 29 травня Секретар Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони, Сергій Каплін, заявив, що через поточні події в Донецькій і Луганській областях близько 60% промислових підприємств змушені призупинити роботу, залишивши тисячі працівників без регулярного доходу.
271. Мають також місце збройні напади на гірничодобувні підприємства, які утворюють основну частину економіки цих областей. 9 травня надійшло повідомлення про те, що місцеві шахтарі відбили напад проросійських прихильників «Донецької народної республіки», які намагалися зірвати український прапор і погрожували шахтарям за їхній непослух кинути вибухівку у шахтні стволи. Як стверджують, шахтарі вирішили організувати власну «самооборону» з метою самозахисту. 19 травня було скоєно озброєні напади на працюючі і закриті вугільні шахти в Горлівці (Донецька область). 22 травня група невстановлених озброєних осіб, за деякими відомостями, захопила чотири працюючих шахти АТ «Лисичанськвугілля» в Луганській області. Всі чотири шахти тимчасово призупинили виробничу діяльність. Як повідомлялося, озброєні люди направили автомати на працівників шахти і вимагали надати їм вибухівку. Міністерство енергетики та вугільної промисловості України вимагало від СБУ вжити необхідних заходів для захисту шахт. Раніше, 26-27 травня, через тиск з боку озброєних представників «Донецької народної республіки» і «Донецької вугледобувної компанії» був припинений видобуток вугілля на декількох шахтах, таких як «Жовтневий рудник», шахта ім. Абакумова, шахта ім. Скочинського і «Трудовська».
272. 20 травня Денис Пушилін, «спікер» «Донецької народної республіки», оголосив про початок кампанії націоналізації в регіоні. За відомостями їхніх офіційних джерел, Пушилін звинуватив місцевих олігархів у небажанні платити податки в бюджет «республіки» та у протидії інтересам Донбасу, що, за його словами, стало причиною ухвалення рішення про початок націоналізації. Зокрема, Пушилін звинуватив Ріната Ахметова, власника компанії «Систем Кепітал Менеджмент».

Масштабний вплив кризи у східних регіонах України

273. Останні події в країні вже спричинили несприятливий вплив на фінансово-банківську систему. За перший квартал 2014 р. національна валюта знецінилася на 27%, що призвело до різкого зменшення доходів і заробітної плати. У грудні середньомісячна зарплата становила 453 дол. США, а до березня вона впала до 343 дол. Це також створює значні труднощі для тих людей, які взяли кредити в іноземній валюті.
274. Після більш ніж дворічного періоду стабільності темпів інфляції вони стрибнули вгору: споживчі ціни, за повідомленнями, на початок травня зросли на 6.8%, що стало найвищим темпом інфляції в річному численні з 2011 року.
275. Ціни на продовольчі товари зросли на 8,2% порівняно з 2013 роком, внаслідок чого соціально-економічна криза вдарила по багатьом українським домогосподарствам. Були зареєстровані значні стрибки цін на цукор (59%), овочі (33%), молочні продукти і яйця (10%).

276. Інфляційний тиск зараз посилюється і за іншими напрямками, наприклад, у формі підвищення тарифів на комунальні послуги. Ціни на газ для населення в травні підскочили в середньому на 56%; на липень заплановано підвищення тарифів на опалення на 40%. За прогнозами, це підвищення тарифів призведе до збільшення числа малозабезпечених сімей за вказаний період з 1,4 до 4 млн.
277. Якщо ці підвищення тарифів будуть супроводжуватися подальшим ослабленням гривні, то темпи інфляції в Україні можуть різко зрости. Навіть за найбільш сприятливим сценарієм цілком імовірно, що інфляція споживчих цін та цін на продовольство буде обчислюватися двозначними цифрами період до кінця 2014 року і в наступному році. Такий розвиток подій посилить тиск на систему соціального забезпечення України пом'якшувати його наслідки, особливо для найбільш уразливих груп населення.
278. Дефіцит державного бюджету у 2013 р. склав 63 млрд. грн. (близько 9% ВВП); цю цифру і Уряд, і Міжнародний валютний фонд (МВФ) вважають неприйнятною. З цієї причини у 2014 р. необхідно здійснити жорсткі заходи фінансової економії. Цей крок виправданий, але він навряд чи сприятиме поліпшенню довгострокових перспектив країни щодо конкурентоспроможності або розвитку. За один лише перший квартал 2014 р. державні витрати на охорону здоров'я скоротилися на 5%, а на освіту - на 8% порівняно з бюджетними асигнуваннями у 2013 р. У той же час Уряд зміг збільшити на 2% витрати на соціальний захист (які включають витрати і на соціальну допомогу, і на соціальне страхування) на 2014 р., що може зменшити ті труднощі і тиск, які зараз відчувають багато українських домогосподарства.
279. Економіка східного регіону вже знаходиться у стані спаду з квітня 2014 року, і є ймовірність її подальшого падіння, якщо насильство і бойові дії затягнуться. Бізнес у регіоні занепадає; доходи населення скорочуються; інвестиції зменшуються. Порівняно з 2013 р., за перший квартал 2014 р. обсяг інвестицій у східні області значно скоротився. У річному рейтингу Донецька область перемістилася з третього місця у 2013 р. на 22-е у 2014 р., а Луганська - з дев'ятого на 23-є.
280. Будь-яке загострення насильства призведе до подальшого спаду промислового виробництва в регіоні та в Україні в цілому. На промисловість Донецької та Луганської областей припадає відповідно 18,5% і 6,1% всього виробництва країни. Тому таке падіння посилить диспропорцію між надходженнями до державного бюджету з Донбасу та витратами на потреби цього регіону. Це ще більш збільшить дефіцит бюджету. Як один з можливих результатів такого розвитку подій, буде поставлено під загрозу відповідність погодженим параметрами кредиту МВФ.
281. Офіційна статистика, опублікована в травні, показує, що ВВП України за перший квартал 2014 р. скоротився на 1%. Очікується, що ця рецесія протягом року посилиться: МВФ і Міністерство економічного розвитку і торгівлі прогнозують падіння ВВП на 3%, тоді як за іншими, більш песимістичними прогнозами, обсяг виробництва і доходи скоротяться на 5-10%. Найбільше зменшення експорту (на 70-85% порівняно з 4-м кварталом 2013 р.) вже зафіксовано у Донецькій, Луганській, Черкаській та Хмельницькій областях, а також у Автономній Республіці Крим. Будь-яке різке скорочення експорту може послужити поштовхом до падіння обсягів промислового виробництва і, отже, доходів населення та засобів його існування. Ці тенденції необхідно ретельно відслідковувати.

282. Є побоювання, що якщо ці макроекономічні тенденції збережуться, то держава більше не зможе гарантувати існуючі соціальні стандарти, що може призвести до соціальних протестів по всій країні.

VI. ОСОБЛИВІ ПРОБЛЕМИ В СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ У КРИМУ

А. Громадянські та політичні права жителів Криму

283. Жителі Криму зіткнулися з труднощами в реалізації своїх громадянських і політичних прав. У президентських виборах 25 травня взяла участь дуже мала їх частина. Були введені спрощені процедури реєстрації, покликані забезпечити, щоб жителі Криму та особи, які переселилися з Криму, могли взяти участь у голосуванні. Українські громадяни, які проживають у Криму, повинні були особисто зареєструватися на будь-якій виборчій дільниці материкової України мінімум за п'ять днів до виборів. ММПЛУ відстежувала ситуацію поблизу Херсона, де зареєструвалася більшість кримських виборців. З Криму прибуло близько 20 автомобілів, які привітно зустріла місцева влада. Автомобілі попрямували до виборчої дільниці колоною під кримськими і українськими прапорами. Перед виборами кримська поліція викликала їх на «бесіди» і оголошувала «попередження» про неприпустимість «екстремістської діяльності». Коли автомобілі перетинали адміністративний кордон, представники кримської «самооборони», за повідомленнями, записували номерні знаки автомобілів, номери паспортів і дані водійських посвідчень. Серед тих, хто мав намір голосувати, багато, як стверджується, не зробили цього через витрати на проїзд, невизначеність щодо перетину адміністративного кордону і страх репресій з боку влади в Криму.
284. У процесі місячного моніторингу подій у Криму ММПЛУ зазначила розвиток тривожних тенденцій, зокрема, збільшення числа випадків насильницьких зникнень, довільних затримань, насильства та жорстокого поводження з боку так званої «самооборони Криму», при цьому об'єктами таких дій часто стають журналісти, правозахисники і політичні опоненти. Ще одна тривожна тенденція - безкарність за порушення прав людини. Більш того, примусове введення в дію на території Криму, всупереч Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 68/262 і застосовним інструментам міжнародного права, законодавства Російської Федерації створює складності для жителів Криму у реалізації прав людини, оскільки російські закони мають багато відмінностей від українських.

Верховенство права і судова влада

285. Судова система як і раніше практично паралізована. Українські закони будуть діяти в Криму до 31 грудня 2014 р. Проте, судову систему вже трансформують під застосування російських законів: вводяться обмежувальні заходи відповідно до Кримінально-процесуального кодексу Російської Федерації, а судові рішення ухвалюються іменем Російської Федерації. Справи, що знаходяться на розгляді, рішення по яких не прийняті до 18 березня 2014 р., повинні розглядатися відповідно до законів Російської Федерації. Це створює численні проблеми на практиці, особливо в адміністративних і кримінальних справах, де між російським і українським законодавствами є відмінності щодо наявності, характеру та обсягу прав і обов'язків, а також у передбачених засобах правового захисту та санкціях. Результати по справах, судові рішення по яких зараз оскаржуються, незрозумілі.
286. Є повідомлення про те, що мінімум 15 тис. судових справ перебувають у стані

правової невизначеності між українським і російським законодавством. Закон України про окуповані території передбачає передачу судових справ з півострова до Києва. На практиці, однак, це навряд чи відбудеться. ММПЛУ зазначає, що нинішня ситуація тягне за собою негативні наслідки для жителів Криму, що впливають на доступ до правосуддя та на право на справедливий суд і належну правову процедуру.

Право на життя, свободу та особисту недоторканність

287. 30 травня російська Федеральна служба безпеки (ФСБ) підтвердила факт затримання в Сімферополі (Крим) чотирьох українських громадян, у тому числі режисера Олега Сенцова, а також Олександра Кольченко, Геннадія Афанасьєва та Олексія Чірнія. ММПЛУ розмовляла з адвокатом пана Сенцова, який заявив, що його клієнт був заарештований 11 травня, але вперше йому вдалося поговорити з ним лише 27 травня. Він також заявив, що його підзахисний піддається тортурам з метою примусити його зізнатися у злочинних намірах, яких у нього не було. Згідно прес-релізу ФСБ, затримані є членами української партії «Правий сектор» і планували здійснення диверсійно-терористичних актів у Сімферополі, Ялті і Севастополі. 6 червня Сенцову, за словами його адвоката, було офіційно пред'явлено звинувачення у тероризмі і торгівлі зброєю за ст. 205 ч. 2, ст. 205.4 ч. 2 і ст. 222 ч. 3 Кримінального кодексу Російської Федерації.
288. 26 травня Тимур Шаймарданов, 1980 р.н., вийшов з дому у Сімферополі і не повернувся. До цього він брав участь у кампаніях проти включення Криму до складу Російської Федерації. За день до зникнення він нібито сказав, що вже 3-4 дні немає ніяких відомостей про місцезнаходження одного з його друзів, Леоніда Коржа (1990 р.н.). 30 травня Сейран Зінедінов, який координував роботу з пошуку Коржа і Шаймарданова, теж зник.
289. Пан Мустафа Джемілев, колишній глава Меджлісу кримськотатарського народу, якому влада Криму 3 травня заборонили в'їзд на півострів, повідомив ММПЛУ, що «кримська поліція» доставила в його кримський будинок виклик на допит у зв'язку з незаконним зберіганням зброї. Джемілев вважає, що це може бути спробою порушити проти нього кримінальну справу. Пані Елла Памфілова, Уповноважений з прав людини в Російській Федерації, заявила, що її відомство вимагало від відповідних урядових органів пояснити дії, вжиті посадовими особами відносно Мустафи Джемілева, особливо стосовно заборони на його в'їзд до Криму.
290. Голова Курултаю кримськотатарського народу Заїр Смедяєв повідомив ММПЛУ, що він отримав від кримської поліції письмове «попередження» про «неприпустимість екстремістської діяльності і незаконних зборів» відповідно до російського законодавства. У повідомленні сказано, що 3 травня лідери Меджлісу публічно висловилися на підтримку «екстремістських заяв» Мустафи Джемілева і спровокували людей на екстремістські маніфестації.
291. 15 травня співробітники ФСБ провели обшук у трьох будинках кримських татар у Сімферополі. Два з цих будинків належать Алі Хамзіну, керівнику управління з зовнішніх зв'язків Меджлісу. Обшуки проводилися за фактичним місцем його проживання (Бахчисарай) та місцем його реєстрації (с. Строгонівка Сімферопольського району). Співробітники ФСБ пояснили, що ці особи підозрюються у підготовці терористичних актів.
292. 15 травня «голова» Ради Міністрів Криму Сергій Аксьонов заявив, що так звана «самооборона Криму» стане регулярною і отримає підтримку з бюджету для

забезпечення громадської безпеки. ММПЛУ підкреслює, що такий намір викликає занепокоєння, оскільки «самооборона Криму», за повідомленнями, причетна до численних порушень прав людини.

Відповідальність

293. ММПЛУ стурбована тим, що більш ніж двомісячне розслідування вбивства тридцятидев'ятирічного Решата Аметова кримськими правоохоронними органами досі не дало результатів щодо встановлення особи винуватців, хоча є відео нападників, за яким можна їх встановити. Кримський татарин Решат Аметов був викрадений невідомими у військовій формі в центрі Сімферополя на початку березня під час пікетування Ради Міністрів Криму. 17 березня його труп зі слідами тортур було знайдено в с. Земляничне Білогірського району.
294. В.о. Генерального прокурора України 27 травня повідомив про створення «міжвідомчої робочої групи з юридичних питань, що стосуються тимчасово окупованої території Криму». Робоча група координуватиме діяльність українських органів влади з широкого спектру юридичних питань, пов'язаних з порушеннями, що мали місце після березневого «референдуму».

Громадянство

295. ММПЛУ отримала інформацію, що викликає тривогу про те, що в деяких випадках кримських жителів змушували відмовлятися від українського громадянства, що може бути прирівняне до довільного позбавлення громадянства. Судді та адміністративний персонал Кримського господарського суду, яким російське громадянство було надано в пріоритетному порядку, як повідомляється, були змушені заповнити бланки заяв про відмову від українського громадянства. В цілому процедура видачі російських паспортів йде повільно. За різними підрахунками, забезпечення паспортами всього населення Криму займе до 15 місяців, тоді як російські закони передбачають на цю процедуру всього три місяці. Крім того, не зрозуміло, як питання громадянства, подання заяв на соціальні пільги та виплати та питання інших прав і обов'язків вирішуються для осіб, що знаходяться в закритих установах - притулках, геріатричних установах, психоневрологічних лікарнях, пенітенціарних установах тощо.
296. Статус біженців та осіб, які шукають притулку, не врегульований. До «референдуму» на території Криму було 18 біженців. Не зрозуміло, як на їхнє становище вплине зміна правового режиму.
297. 4 червня Президент Російської Федерації підписав зміни до Закону «Про громадянство Російської Федерації», якими введена кримінальна відповідальність за приховування подвійного громадянства. Згідно з новою редакцією закону, особи, що приховують друге громадянство, підлягають штрафу в розмірі до 200 тис. рублів (5700 дол. США) або обов'язковим громадським роботам у обсязі до 400 годин, якщо вони не повідомлять Федеральну міграційну службу у двомісячний термін з дати отримання другого громадянства. Нові положення набирають чинності з 1 січня 2016 р.

Свобода думки і слова

298. ММПЛУ стурбована надмірними обмеженнями, накладеними на свободу інформації, думки і слова у Криму. Журналісти, правозахисники та інші особи повинні мати можливість вільно здійснювати своє право на свободу думки і слова відповідно до статті 19 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. Будь-які обмеження повинні суворо відповідати вимогам пункту 3 статті

19 Пакту.

299. 15 травня фотожурналіста газети «Кримський телеграф» Максима Василенка на нетривалий час затримали в Сімферополі і піддали жорстокому поводженню члени «самооборони Криму», коли він готував звіт про підготовку спеціальних підрозділів поліції перед церемонією, присвяченій 70-й річниці депортації кримських татар. Оператор телевізійного каналу «ФМ» також зазнав нападу; у нього забрали телефон і зламали йому апаратуру.
300. 18 травня Осман Пашаєв, головний редактор інтернет-проекту «Відкритий кримський канал» і його співробітники (кореспондент, оператор і водій) були затримані «самообороною Криму» під час траурних заходів з нагоди річниці депортації кримських татар. Відібравши у них апаратуру, телефони та особисті речі, їх протягом чотирьох годин піддавали фізичному і психологічному тиску. Підстав для затримання їм не повідомили. Після доставки в центральне районне відділення міліції Сімферополя вони зустрілися з адвокатами і були відпущені. Гроші та особисті речі їм не повернули. Уповноважений з прав людини в Російській Федерації Елла Памфілова засудила цей інцидент, заявивши, що затримання і допит Пашаєва і його співробітників протягом декількох годин без присутності адвоката є порушенням прав людини.
301. 19 травня «самооборона Криму» затримала на нетривалий час Петра Рузавіна, кореспондента російської телекомпанії «Дождь», здійснила в його відношенні насильницькі дії і пошкодила його апаратуру. За словами Рузавіна, люди в камуфляжі підійшли до нього, коли він знімав центральну площу Сімферополя, при цьому знявши і їх. Вони вимагали видалити запис, що він і зробив. Рузавін сказав, що його побили, а апаратуру пошкодили. Після допиту він був звільнений.
302. 2 червня «в.о. прокурора» Сімферополя викликав Шевкета Кайбуллаєва, головного редактора кримськотатарської газети «Авдет», на допит з приводу можливої «екстремістської діяльності». Згідно повідомлення, Кайбуллаєв повинен був з'явитися за повісткою до прокуратури. Як зазначено у повістці, прокурор розслідує порушення Закону Російської Федерації «Про протидію екстремістській діяльності». Газета «Авдет» - друкований орган Меджлісу кримськотатарського народу, видається з 15 червня 1990 р.
303. 2 червня редактор «Центру журналістських розслідувань» Сергій Мокрушин і його оператор Владлен Мельников зазнали нападу членів «самооборони Криму» у Сімферополі, були доставлені в її штаб (на вул. Кірова, 26) і побиті. Потім вони були доставлені у відділення поліції для допиту, після чого були відпущені без будь-яких пояснень факту їхнього затримання та без складання поліцією протоколу про затримання.
304. ММПЛУ нагадує, що акти агресії, загрози і залякування щодо журналістів повинні розслідуватися, винуватці повинні переслідуватися в судовому порядку і каратися, а жертвам повинні надаватися відповідні засоби правового захисту.
305. У період 12-25 травня російські Міністерство зв'язку і масових комунікацій та Федеральна служба з нагляду у сфері зв'язку, інформаційних технологій та масових комунікацій провели семінари для кримських журналістів з метою роз'яснення російського законодавства у сфері засобів масової інформації. ММПЛУ стурбована тим, що примусове запровадження російського законодавства про ЗМІ вже чинить негативний вплив на умови вільного виконання журналістами своїх функцій. Є також побоювання того, що

представників ЗМІ можуть піддавати кримінальному переслідуванню відповідно до статей 280 (публічні заклики до екстремізму), 282 (організація діяльності екстремістської організації) і 319 (образа державного службовця) Кримінального кодексу Російської Федерації, які мають занадто широкий характер і можуть використовуватися для криміналізації поведінки, захищеної міжнародним правом у сфері прав людини.

Свобода пересування

306. Хоча повітряне сполучення між рештою території України і Кримом було призупинено у березні 2014 р., можливість пересування поїздом і автотранспортом залишається. Разом з тим, на свободу пересування впливає ряд факторів, що стосуються статусу Криму та застосування різних нормативних актів - російських і українських. Це створює складності для підтримки особистих і професійних зв'язків.
307. Згідно Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», який набрав чинності 10 травня, іноземці та особи без громадянства можуть в'їжджати в Крим і виїжджати з Криму через контрольно-пропускні пункти лише при наявності спеціального дозволу. Порядок отримання такого дозволу залишається незрозумілим. 16 травня прес-секретар Голови Державної прикордонної служби України Сергій Астахов підтвердив, що українські прикордонники на КПП Мелітополя (в Херсонській області, що межує з Кримом) зобов'язують осіб, що їдуть з Криму в континентальну Україну з російськими паспортами і кримськими видами на проживання, сходити з поїздів. Як він повідомив, кримські жителі з російськими паспортами вважаються іноземними громадянами і, отже, повинні в'їжджати в Україну та виїжджати з України лише через спеціальні прикордонні пункти. За його словами, адміністративна межа Херсонської області і встановлена контрольна лінія - не кордон України. Тому іноземним громадянам, включаючи російських громадян, не дозволяється в'їзд через цю лінію. Він зазначив також, що жителі Криму з російськими паспортами, що бажають в'їхати в Україну, повинні спочатку поїхати в Російську Федерацію, наприклад, в Ростов-на-Дону, і перетнути кордон там.
308. Російська Федерація 25 квітня незаконно встановила свій державний кордон на північному в'їзді до Криму. Громадяни України, які не зареєстровані в Криму, вважаються іноземцями та зобов'язані заповнити імміграційну карту. Така категорія включає і осіб, які постійно проживають у Криму, мають там нерухомість або працюють там, але зареєстровані на материковій Україні. Федеральна міграційна служба видала попередження про те, що іноземні громадяни повинні негайно (протягом 90 днів) покинути територію Криму і знову в'їхати на неї відповідно до російських законів, що діють відносно іноземних громадян. Такі положення, серед іншого, створюють незручності для студентів, учнів у інших регіонах України і тимчасово зареєстрованих там. Повернувшись додому на територію Криму під час літніх канікул, вони вважатимуться іноземцями та матимуть право перебувати в Криму максимум 90 днів.

Свобода асоціації

309. Після «референдуму» 16 березня багато НУО та активістів-правозахисників виїхали з Криму через побоювання переслідувань, затримання та жорстокого поводження. Законодавство Російської Федерації - закон про так званих «іноземних агентів» - не сприяє діяльності і розвитку НУО. Крім того, в Криму

ще немає установи, яка б реєструвала організації громадянського суспільства; отже, організації, не зареєстровані до кримського «референдуму», позбавлені такої можливості.

Свобода мирних зібрань

310. Десятки кримських татар були викликані до судів за участь в акціях протесту проти накладеної кримською владою 3 травня заборони на в'їзд на півострів їхнього лідера Мустафи Джемілева. Станом на 8 травня суди Криму розглянули 55 справ, що стосуються цих подій. За 52 з них активісти були оштрафовані відповідно до статті 20.2.2 (громадські заворушення) Кодексу Російської Федерації про адміністративні правопорушення.
311. 16 травня влада Криму видала указ, що забороняє усі масові заходи до 6 червня. Аналогічна заборона була видана в Севастополі. Підставою для цих указів були названі події у сфері безпеки на південному сході України і необхідність попередження «можливих провокацій екстремістів, які можуть проникнути до Республіки Крим». ММПЛУ нагадує, що за статтею 4 МПГПП відступ від зобов'язань по дотриманню права на свободу зборів і асоціацій допустимий лише «під час надзвичайного стану» і лише «в такій мірі, в якій це обумовлено гостротою становища», причому це вимагає негайного інформування інших держав, що беруть участь у МПГПП через посередництво Генерального секретаря ООН.

Свобода релігії і переконань

312. ММПЛУ стурбована повідомленнями про порушення свободи релігії та переконань на території Криму.
313. 8 травня Ліга мусульман «Інсаф» повідомила ММПЛУ, що близько 150 осіб з Кіровського та Старого Криму, у тому числі жінок, викликають на допити. За повідомленнями, їх запрошують у місцеві відділення поліції «на бесіду». За повідомленнями, вони проходять процедуру зняття відбитків пальців і фотографування.
314. 20 травня глава Української греко-католицької церкви виступив із заявою, в якій висловив стурбованість з приводу безпеки греко-католицьких священників, що залишаються в Криму. Він повідомив, що усі п'ять кримських парафій піддаються тиску, імовірно з боку представників Православної Церкви Московського Патріархату.
315. 1 червня особи в російській козацькій формі, за повідомленнями, увірвалися до місцевого православного храму Київського Патріархату в с. Перевальне (Крим), кричачи та тероризуючи прихожан. За повідомленнями, було пошкоджено автомобіль священника. «Козаки» заявили, що захоплюють будівлю для Московського Патріархату. Через три години прибула «самооборона Криму» з автоматами і долучилася до нападників. Була викликана поліція, але, за повідомленнями, вона не виявила готовність належним чином розслідувати цю подію. 2 червня місцева влада м. Євпаторія провела перевірку документації церкви і назвала її «незаконною будівлею». Крім того, влада в Криму значно підвищила орендну плату для головного українського православного собору у Сімферополі. Підвищення орендної плати не торкнулося кримськотатарських мечетей і російських православних церков. Мечеті і російські церкви на півострові належать або релігійним громадам (мечеті), або Московському Патріархату (російські церкви) або ж орендуються за символічну плату.

В. Економічні, соціальні та культурні права

316. Жителі Криму стикаються з серйозними проблемами щодо реалізації своїх прав по Міжнародному пакту про економічні, соціальні і культурні права (ЕСКП). Частково це можна віднести на рахунок складності переходу з однієї правової системи в іншу, а частково пояснити відсутністю належної реакції влади в Криму на порушення прав людини щодо певних громад. Це стосується, зокрема, української та кримськотатарської громад, які піддаються нападам, образам і переслідуванням за розмови українською або татарською мовою в громадських місцях або за використання національних символів. Такі умови відображаються також у зменшенні можливостей отримання освіти іншою мовою, крім російської, особливо українською.

Мова та освіта

317. У Криму є лише дві українські школи - в Ялті та Сімферополі. За словами начальника управління освіти Сімферополя, в трьох з чотирьох класів сімферопольської гімназії тепер буде використовуватися російська мова. Це мотивовано рішенням 86% батьків, які, за повідомленнями, вирішили перейти на навчання дітей російською мовою. Директора гімназії імовірно змусили звільнитися. Є інформація про те, що місцева влада в Севастополі планує закрити єдиний український інтернат/притулок.
318. 14 травня прес-служба Міністерства освіти і науки Російської Федерації повідомила, що викладачі української мови та літератури загальноосвітніх шкіл можуть пройти перепідготовку як викладачі російської мови і літератури. Рада при Президентові Російської Федерації з розвитку громадянського суспільства і прав людини рекомендувала продовжити викладання у сімферопольській українській гімназії українською мовою та відновити роботу факультету української філології та українознавства та факультету кримськотатарської та східної філології Таврійського національного університету.
319. У світлі статті 27 МПГПІ ММПЛУ нагадує, що усім національним громадам у Криму повинна надаватися підтримка з метою збереження, розвитку та сприяння їхньої ідентичності, мови та культури, а також використання рідної мови в освіті та повсякденному житті.

Права власності

320. На початку березня державні нотаріуси перестали оформляти документи по операціях купівлі-продажу нерухомості, коли Україна заблокувала півострову доступ до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Жителі Криму стикаються з серйозними труднощами у реалізації свого права власності через очікування рішень судів, призупинення угод і процесу приватизації. 10 травня російський Міністр у справах Криму заявив на прес-конференції, що російська влада буде розглядати справи про несанкціоноване придбання землі в Криму «з повною відповідальністю і обережністю». 28 травня у російський парламент був внесений законопроект про спеціальний порядок реєстрації об'єктів нерухомості у Криму. У ньому пропонується на дворічний перехідний період делегувати право вирішення земельних питань місцевим органам влади.
321. ММПЛУ підкреслює, що рішення з таких важливих питань, як земля та нерухомість, повинні прийматися в рамках всеосяжної, прозорої та справедливої процедури, яка усуне ризик корупції та напруги.

Право на належний рівень життя

322. 13 травня Державне агентство водних ресурсів України заявило, що Україна припинила подачу води до Криму по Північно-Кримському каналу, на який припадає 85% всього обсягу прісної води, що подається на півострів. Вода з цього каналу використовується переважно в зрошувальних цілях, і його закриття могло б викликати важкі наслідки для сільськогосподарських земель та майбутнього врожаю. Для питного водопостачання ця ситуація, як повідомляється, несприятливих наслідків не мала, як заявив «перший віцепрем'єр» Ради Міністрів Криму Рустам Теміргалієв. Не маючи доступу до Криму, ММПЛУ не володіє додатковою інформацією про вплив відключення водопостачання на економічні та соціальні права жителів Криму.

Банківське обслуговування

323. Доступ жителів Криму до банківських послуг як і раніше ускладнений. 7 травня Національний банк України (НБУ) вирішив призупинити до 6 червня роботу українських банків у Криму. Незважаючи на це, 2 червня діяльність українських банків була повністю припинена рішенням Центрального банку Росії, яке було обґрунтовано необхідністю захисту інтересів вкладників і клієнтів. Компенсаційні платежі, за повідомленнями, здійснюватиме некомерційна організація «Фонд захисту вкладників», яка придбала права на депозити.

С. Права корінних народів

324. 18 травня відзначалася 70-та річниця масової депортації кримських татар та інших меншин радянською владою. Указом Президента Російської Федерації, який набрав чинності 21 квітня, органам влади у Криму та Севастополі було доручено забезпечити проведення заходів у зв'язку з роковинами депортації. Разом з тим, посиляючись на міркування безпеки, пов'язані з подіями на південному сході України, влада в Криму 16 травня видала указ про заборону усіх масових заходів до 6 червня. Зрештою «Рада Міністрів» Криму 17 травня вирішила, що вищезазначені заходи можна проводити, але не в центрі столиці Криму Сімферополі. Заходи пройшли без інцидентів, але при значній і іноді лякаючій присутності поліції.
325. 29 травня державний архів СБУ передав документи по депортації кримських татар з Криму у 1944 році представникам Меджлісу кримськотатарського народу. У цьому заході взяли участь Голова СБУ Валентин Наливайченко і колишній глава Меджлісу кримськотатарського народу Мустафа Джемілев.
326. 4 червня кримський парламент прийняв указ, що передбачає соціальні гарантії для осіб, які були депортовані за етнічним принципом у 1941-1944 рр. з Кримської Автономної Радянської Соціалістичної Республіки. Згідно з указом будуть здійснені соціальні виплати у формі разових платежів кримським татарам, вірменам, болгарам, грекам і німцям, а також їхнім сім'ям та дітям, які народилися у вигнанні. Цей документ був прийнятий на виконання указу російського Президента Володимира Путіна від 21 квітня 2014 р. про реабілітацію осіб, раніше депортованих з Криму.

VI. ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

327. Протягом звітнього періоду ММПЛУ виявила гострі проблеми з дотриманням прав людини, особливо у східних областях, в Криму та після актів насильства, що мали місце 2 травня в Одесі. Ці проблеми є симптоматичними для конкретного місцевого контексту, не в останню чергу внаслідок присутності озброєних груп, порушення правопорядку і триваючих операцій по забезпеченню безпеки. Як підкреслювалося в доповіді, випущеній УВКПЛ ООН 15 квітня 2014 р., короткострокові проблеми з правами людини слід вирішувати на ширшій та більш довготривалій основі, яка забезпечить інституційну реформу і дозволить реалізувати зміни, які вплинуть на реалізацію усіх прав - цивільних, культурних, економічних, політичних і соціальних. Основоположні причини нинішньої кризи спочатку були обумовлені систематичним і структурним обмеженням прав людини і повсюдною корупцією. Вихід з нинішньої кризи з метою забезпечення примирення громад мирними і демократичними засобами лежить через відповідальність за порушення, повне дотримання і гарантування усіх прав людини для всіх.
328. З обранням Президента Порошенка, в Уряді України з'явилася можливість приділити першочергову увагу вирішенню цих системних і структурних проблем за допомогою інституційної реформи, орієнтованої в короткостроковій перспективі на виклики у сфері прав людини, з поступовим прокладанням шляху до створення системи, яка заохочує і захищає права людини для всіх і кожного, забезпечує правосуддя, належне управління та верховенство права всеосяжними, недискримінаційними засобами, які передбачають широку участь. Наполегливо рекомендується виробити комплексний національний план дій у сфері прав людини, що відображає усі рекомендації міжнародних та регіональних механізмів, а також створити силами Уряду високорівневий механізм координації виконання цього плану, відкритий для державних установ та громадянського суспільства, який користується загальною підтримкою з боку ООН, регіональних організацій та міжнародного співтовариства.
329. Нижче представлені рекомендації щодо Криму, як для влади Криму, так і для Російської Федерації, яка здійснює де-факто контроль над півостровом. Враховуючи негативний вплив нинішньої ситуації, у тому числі правової невизначеності, на повну реалізацію прав людини жителями Криму, ММПЛУ виступає за те, щоб правова база України залишалася в силі, беручи до уваги несприятливі наслідки нав'язаних законодавчих змін, а також пам'ятаючи про Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН 68/262.
330. Ці рекомендації слід читати разом з рекомендаціями, викладеними у доповідях УВКПЛ ООН про ситуацію з правами людини в Україні, випущених 15 квітня і 16 травня 2014 р., та ще не виконаними повною мірою, і розглядати їх як такі, що доповнюють ці попередні рекомендації.
331. ММПЛУ бере до відома спільну доповідь Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ та Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин, випущену 12 травня 2014 р., і закликає усі відповідні сторони виконати викладені в ній рекомендації.

Уряду України та іншим зацікавленим сторонам

- а) Необхідно провести всеосяжні та змістовні конституційні консультації з усіма політичними партіями, незалежно від їхньої ідеології, а також з представниками громадянського суспільства, меншин (національних та

етнічних, мовних, релігійних та інших) і корінних народів, щоб охопити усі складові суспільства, включаючи в діалог про нову Конституцію жінок, що буде відображати нову реальність країни з повноцінною системою стримувань і противаг. У цих консультаціях має брати участь мирне населення Сходу.

- b) Як представницький орган країни, Парламент повинен відображати її нову політичну і соціальну реальність; отже, існує необхідність проведення нових парламентських виборів.
- c) Усі озброєні групи повинні негайно припинити свої насильницькі дії і скласти зброю.
- d) Уряд має забезпечити, щоб його збройні сили утримувалися від надмірного застосування сили, а проведені ним операції із забезпечення безпеки незмінно відповідали міжнародним нормам, застосовним до різних видів операцій. За будь-яких обставин Уряд повинен забезпечити захист осіб, що не беруть участі у бойових діях.
- e) З усіма особами, затриманими в контексті операцій по забезпеченню безпеки, слід поводитися відповідно до міжнародних норм і стандартів та гарантувати їхні права людини по Міжнародному пакту про громадянські і політичні права та іншим застосовним інструментам міжнародного права. Щоб захистити свій персонал служб безпеки та осіб, що не беруть участі у бойових діях, Уряду слід розглянути питання про надання гарантій того, що акти викрадення і затримання з боку озброєних груп не будуть переслідуватися за умови, що ці акти не спрямовані на осіб, які не беруть участі у бойових діях, а з жертвами завжди поводяться гуманно.
- f) Слід посилити роль і положення Уповноваженого з прав людини та Національного превентивного механізму, а також основних органів і установ, що працюють над зміцненням національної системи забезпечення прав людини і над забезпеченням захисту та гарантування прав людини для всіх.
- g) Усі недоліки в законодавстві слід усунути відповідно до рекомендацій міжнародних правозахисних механізмів (договірних органів, універсального періодичного огляду і спеціальних процедур); судова влада, Генеральна прокуратура і колегія адвокатів повинні діяти згідно з відповідними міжнародними нормами і стандартами, щоб забезпечити справедливий судовий розгляд, без якого боротися з корупцією неможливо.
- h) Слід посилити Конституційний Суд - необхідно розробити правові, соціальні та усі інші гарантії, щоб забезпечити справжню незалежність Конституційного Суду.
- i) Державна міграційна служба повинна запропонувати зміни до законодавства про біженців, щоб привести його у відповідність міжнародним нормам, а також з метою виділення достатніх коштів для забезпечення належної правової процедури при розгляді клопотань про надання притулку та умов прийому, що відповідають гуманітарним потребам.
- j) Слід прийняти закон про мову, який відповідав би міжнародним нормам і забезпечував розвиток офіційної державної мови та інших мов.
- k) Слід створити центральний орган влади для реагування на гуманітарні потреби ВПО, у тому числі шляхом створення всеосяжної системи реєстрації, розробки законодавчих і нормативних актів для полегшення доступу до важливих соціально-економічних прав, прийняття програм державної

допомоги, мобілізації та координації зусиль з надання допомоги, ініційованих громадянським суспільством, співробітництва з міжнародними донорами та надання технічної допомоги.

- l) Усім зацікавленим сторонам слід утримуватися від використання ідей нетерпимості і висловлювань, які можуть спонукати до ненависті, насильства, ворожості, дискримінації чи радикалізації.
- m) Слід забезпечити доступ міжнародних організацій в райони Східної України, зачеплені операціями із забезпечення безпеки (міські території в епіцентрі бойових дій), з тим, щоб можна було оцінити і задовольнити реальні потреби населення.
- n) Слід якомога швидше прийняти нормативні акти для забезпечення свободи пересування жителів Криму.

Владі Криму і де-факто органу управління Російської Федерації

- o) Знову підтверджуючи Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН 68/262 «Територіальна цілісність України», необхідно вжити заходів для захисту прав осіб, яких торкнулася зміна інституційної та правової бази, зокрема, з питань, які стосуються громадянства, права проживання, трудових прав, майнових та земельних прав, доступу до системи охорони здоров'я і освіти.
- p) Журналісти, правозахисники та інші особи повинні мати можливість повною мірою реалізувати своє право на свободу думки і слова відповідно до статті 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права.
- q) Українське законодавство має залишатися в силі, враховуючи негативні наслідки для прав людини примусово здійснених законодавчих змін, а також беручи до уваги Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН 68/262.
- r) Слід припинити залякування, переслідування та викрадення жителів, забезпечивши гарантії дотримання права на життя, свободу та особисту недоторканність.
- s) Кримінальна та адміністративна відповідальність не повинна використовуватися як механізм залякування кримських татар та інших жителів Криму, а застосовуватися у відповідності з міжнародним правом.
- t) Порушення прав людини повинні незалежно, негайно і в повній мірі розслідуватися з притягненням винних до відповідальності.
- u) Усі форми залякування і переслідувань релігійних громад повинні бути припинені, а всі інциденти, включаючи ті, за яких мали місце напади на українську православну церкву, греко-католицьку церкву і мусульманську громаду, повинні бути належним чином розслідувані, щоб забезпечити дієве сприяння і захист свободи релігії та переконань.
- v) Слід забезпечити сприяння і захист прав національних меншин, у тому числі кримських татар та інших корінних народів, надавши їм можливість повною мірою і всебічно брати участь у суспільно-політичному житті.
- w) Слід узгодити розгортання незалежних і неупереджених спостерігачів у сфері прав людини, зокрема, з боку ММПЛУ.